

# Η προοπτική της διαδήλωσης και η νέα «νομιμότητα»

του Νώντα Σκυφτούλη

Τι ακριβώς αποφάσισαν την Πέμπτη 9/7/20 με νόμο οι 187 βουλευτές πέραν της απαγόρευσης της διαδήλωσης.

- Να μεταβιβάσουν άλλη μια αρμοδιότητα της κοινωνίας στον «ηγεμόνα» και στην αστυνομία προσθέτοντας περισσότερη ισχύ στο κράτος αφαιρώντας την από την πολιτική κοινωνία
- Να παραδώσουν το Δημόσιο χώρο στην αστυνομία και στον πανοπτικό έλεγχο
- Να κατακερματίσουν τη δημόσια συνάθροιση, και διαβούλευση ιδιωτικοποιώντας την «έξω από το σπίτι» δραστηριότητα του ατόμου, αφήνοντας το, πεταμένο σε ένα ατέρμονο μοναχικό μεγάλο περίπατο.
- Να μετατρέψουν μια πολιτική διαδικασία σε νομοτεχνική και τη Δημοκρατία σε αστυνομία

Η Διαδήλωση είναι μια κοινωνική και πολιτική δομή. Για να γίνει μια Διαδήλωση προηγείται πλήθος δημοκρατικών και αμεσοδημοκρατικών διαδικασιών. Απαιτούνται αποφάσεις συνελεύσεων και συμφωνίες συλλογικοτήτων αλλά και το πλαίσιο το οποίο θα κατοχυρώνει τους διοργανωτές αλλά και τους καλεσμένους στη διαδήλωση. Κάθε διαδήλωση απευθύνεται σε ένα κοινωνικό υποκείμενο το οποίο θα ενσαρκώσει τη διαδήλωση και θα δώσει το ρυθμό το περιεχόμενο αλλά και τη μορφή της διαδήλωσης. Να προσθέσουμε και τη διαδικασία δημοσιοποίησής της η οποία γίνεται τουλάχιστον 15 μέρες πριν και είναι γνωστή στους πάντες. Ακολουθεί η αφισοκόλληση τα κείμενα οι ανακοινώσεις. Όλα αυτά απαιτούν κοινωνικές και συλλογικές διαδικασίες και μάλιστα η διαδήλωση είναι από τις κορυφαίες εκδηλώσεις κοινωνικής και πολιτικής συνείδησης. Ακόμα και τα 5000 βήματα της συνήθους διαδρομής είναι το καθένα ξεχωριστά όπως είναι κάθε γωνία κάθε στροφή του δρόμου τον οποίο όσες

φορές και αν διαβούμε δεν θα τον ανακαλύψουμε διότι η διαδήλωση εγγυάται μόνο τη ρευστότητα. Αυτά τα γνωρίζει το κράτος και τοποθετώντας μέσα σε αυτές τις διαδικασίες την Αστυνομία θέτει όλη αυτή τη πολιτική διαδικασία εκτός νόμου. Με αυτή την παραχώρηση στην «ιδιωτική» κοινωνία θέτει εκτός νόμου και την πολιτική κοινωνία και όσο η «ιδιωτική κοινωνία» διευρύνεται και εξαπλώνεται εις βάρος της δημόσιας και ζωντανής κοινωνίας πιθανόν να δούμε και άλλες παραχωρήσεις στους «ιδιώτες» και θα είναι το κράτος που θα τις διαχειρίζεται. Η διαδήλωση απαγορεύτηκε ρητά και κατηγορηματικά και εμείς καλούμαστε να διευκρινίσουμε τη στάση μας απέναντι σε αυτή την απαγόρευση

Άδεια από το κράτος και την αστυνομία δεν πρόκειται να πάρουμε. Η κυβέρνηση μας κτύπησε ένα ισχυρό καμπανάκι αλλά τον ήχο του ήδη έπρεπε χρόνια τώρα να είχαμε ακούσει. Το κράτος προχωρεί ακάθεκτο διευρύνοντας την εξουσία του έτσι ώστε να βρίσκεται σε κατάσταση ισχύος. Ένα καθεστώς, μία κυβέρνηση, ένας πρωθυπουργός, μία φωνή από τα μμε, μία αστυνομία, ένας έλεγχος. Τον ιδεολογικό ολοκληρωτισμό το κράτος μπορεί να τον απεμπόλησε όχι όμως τις κατακτήσεις του όπως είναι η κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, η εξαίρεση, ο συγκεντρωτισμός της εξουσίας η τάξη και η ασφάλεια η βία και η θανατοπολιτική. Πως όμως περνάνε χωρίς ιδιαίτερη αντίσταση στοιχεία νέου ολοκληρωτισμού, και αυταρχισμού; Βασίζονται μήπως στο γεγονός ότι το κίνημα έχει ηττηθεί οριστικά; Ή ότι ο κρατισμός βρίσκεται στις δόξες του; Δεν αρκεί να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα προκειμένου να εξαρτηθεί η συνέχεια των αγώνων αλλά και της συμμετοχής μας στις επερχόμενες εξεγέρσεις. Εμείς έχουμε ένα προβληματάκι το οποίο αν δεν λυθεί δεν μπορούμε όχι να δημιουργήσουμε ούτε καν να ενταχθούμε σε ένα αντιαπαγορευτικό κίνημα. Το προβληματάκι μας εδώ είναι ότι το σώμα δεν ανταποκρίνεται. Ενώ δεν ήταν ποτέ τόσο διαδεδομένη η φιλολογία γύρω από το σώμα το ίδιο το σώμα δεν ήταν ποτέ σε τέτοια παραίτηση αδράνεια και αποσύνθεση. Σε μια εποχή όπου η αντίσταση απαιτεί σωματικές και εδαφικές σχέσεις η απουσία τους είναι εκκωφαντική. Η αντικατάσταση των σωματικών σχέσεων

από τις διαδικτυακές έχουν πάρει ανεπίστρεπτες διαστάσεις και ο φιλελευθερισμός εντός μας τείνει να γίνει βιωματικός. Το κίνημα βρίσκεται σε κάμψη και όχι σε πλήρη ήττα και το κράτος στηρίζεται σε ξύλινα πόδια για να απαντήσουμε και στο δευτερεύον ερώτημα αλλά προς το παρόν το κίνημα πρέπει να περάσει σε ένα άλλο επίπεδο «νομιμότητας» που σημαίνει ότι ορισμένα πράγματα πρέπει να περάσουν στην παρανομία αναγκαστικά διότι ο κρατικός νόμος είναι αναγκαστικός και μας θέτει εκτός.

Δεν χρειάζεται λοιπόν να πληροφορούμε συνειδητά ή ασυνείδητα τον αντίπαλο για κάθε μας κίνηση για κάθε μας ραντεβού για κάθε μας σκέψη σαν να υιοθετούμε τη νομοκρατική και φιλελεύθερη στάση του καθεστώτος. Η τεχνολογία μπορεί να είναι σύμμαχος μόνο όταν αποδεχτούμε ότι είναι και ο επίσημος ρουφιάνος.

Σε αυτή τη προοπτική η επανεκκίνηση του σώματος είναι προϋπόθεση καθώς και η πλήρης κατάργηση κάθε διευκόλυνσης που θα αποτρέπει τη σωματική επαφή. Το κράτος είναι προσαρμοσμένο στη σύγχρονη τεχνολογία ελέγχου και δε μπορεί να παρακολουθήσει μια χρονικότητα προγενέστερη όπου τα σώματα επικοινωνούσαν άμεσα και είχαν την απόλυτη ευθύνη της κίνησης. Είναι εύκολη η πρόσβαση για πολλά υποκείμενα σε αυτή νέα «νομιμότητα» της αντίστασης διότι όσο αφορά τη διαδήλωση δε χρειάζεται παρά μια στοιχειώδη δικτύωση δίνοντας περισσότερο χρόνο και αφαιρώντας τον από τον καταναλωτικό μας χρόνο. Η δε εσωτερίκευση αντίστοιχων κανόνων θα καθιστά παιχνιδάκι αυτή την εκτός νόμου δραστηριότητα. Ας ξεκινήσουμε από την απαγόρευση της διαδήλωσης και να κρατήσουμε την «εκπαίδευση» για πάντα αντικαθιστώντας τις διαδικτυακές σχέσεις με τις σωματικές και προσωπικές. Αν και στο ζήτημα της απαγόρευσης της διαδήλωσης ούτε οι εφεδρείες του κινήματος ούτε οι εν υπνώσει σύντροφοι έχουν πει την τελευταία λέξη ωστόσο αυτό δεν μας εμποδίζει να θέσουμε του νέους όρους της δικής μας «νομιμότητας». Η κυβέρνηση ενισχύει το κράτος με όπλα από τη φαρέτρα του ολοκληρωτισμού και αυτή η διαρκώς επέκταση μέσα από ένα σύνολο απαγορεύσεων που επιβάλλει στην κοινωνία είναι

στη φύση του κράτους.

Το κίνημα αντίστασης μέσα από τη στρατηγική ενός αντιαπαγορευτικού κινήματος είναι αναγκαίο να αναδιοργανώσει ριζικά της συνθήκες ύπαρξής του. Όπως και νάχουν τα πράγματα δεν θα ξεμπερδέψει εύκολα το κράτος και η «ιδιωτική» κοινωνία με τις απαγορεύσεις διότι θα γίνουν μπούμερανγκ και για να γίνει αυτό πρέπει να βάλουμε το χέρι μας και το μυαλό μας σε μια πολυεπίπεδη δράση όσο αφορά τους τρόπους αλλά και τους νέους όρους του κινήματος Αντίστασης .

---

## **Δελτίο Τύπου: Διεθνές συνέδριο για την Επανάσταση του 1821**

*Δημοσιεύουμε το δελτίο τύπου του επερχόμενου συνεδρίου για τα 200 χρόνια της Επανάστασης, το οποίο φιλοδοξεί να προσφέρει μία οπτική “από τα κάτω” σε σχέση με ένα από τα κορυφαία αυτά γεγονότα των αρχών του 19ου αιώνα. Ένα γεγονός που δεν γίνεται να περιορίζεται σε εθνοκεντρικές αφηγήσεις όπως αυτή που το ελληνικό κράτος ετοιμάζεται να μας προσφέρει. Η Βαβυλωνία θα στηρίξει με κάθε τρόπο αυτή την προσπάθεια.*

Εμείς ποῦ ἀληθεύουμε; Στην ἐπανάσταση.

Νίκος Καροῦζος

Η επανάσταση του 1821 αποτέλεσε μια ιστορική τομή στην ιστορία των επαναστάσεων. Είναι το πρώτο ρήγμα μέσα στο αντιεπαναστατικό περιβάλλον που διαμόρφωσε η ήττα του Ναπολέοντα στο Βατερλό και η κυριαρχία της Ιεράς Συμμαχίας. Ένα ρήγμα που θα κορυφωθεί μερικά χρόνια αργότερα, το 1848, με

το επαναστατικό κύμα της Άνοιξης των Λαών. Αυτό το ρήγμα έγινε η θρυαλλίδα μιας διαδικασίας πολλαπλών εθνογένεσεων στην ανατολική Μεσόγειο, κατά την οποία διαμορφώθηκαν σταδιακά εθνικές ιδεολογίες και κρατικοί θεσμοί. Στη βάση των νέων καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, αλλά αντλώντας από προκαπιταλιστικές εθνοτικές αναφορές –πολλές από τις οποίες πήγαιναν πολύ πίσω στο χρόνο– συνενώθηκαν εθνοτικά, γλωσσικά, πολιτισμικά, γεωγραφικά και ταξικά θραύσματα, για να διαμορφώσουν τη νέα αυτή πραγματικότητα.

Στις μέρες μας είναι απαραίτητος όσο ποτέ ένας απολογισμός του ρόλου της επανάστασης αλλά και της ιστορικής διαδρομής του ελληνικού κράτους. Με αφορμή τα 200 χρόνια από το 21' έχουν ήδη ανακοινωθεί πολλά συνέδρια και εκδηλώσεις. Σε αυτά δεσπόζουν φιλελεύθερες, κοσμοπολιτικές και εθνικιστικές προσεγγίσεις που, παρά τις ουσιώδεις διαφορές τους, αποτελούν απολογητικές ιδεολογίες σημερινών πολιτικών αποβλέψεων, με έμφαση στον ευρωπαϊσμό ή/και στον εθνικισμό. Απουσιάζουν ηχηρά κριτικές προσεγγίσεις που εστιάζουν στο υποκείμενο των επαναστατών: στις λαϊκές τάξεις, στον πολιτισμό τους, τους αγώνες τους, στις επιδιώξεις τους, στις προσδοκίες τους, στα ανολοκλήρωτα οράματά τους.

Δεν τρέφουμε, βέβαια, αυταπάτες. Ξέρουμε πως κάθε ιστορική ανάγνωση είναι πρώτα και κύρια δέσμια του παρόντος, τον θεωρητικών και ιδεολογικών προδιαμορφώσεων του μελετητή. Δεν πιστεύουμε πως καμία ιστορία δεν μπορεί να αρθρωθεί με όρους «επιστημονικής ουδετερότητας». Αφού ακόμα και μια κριτικά υποψιασμένη προσέγγιση προϋποθέτει *a priori* αξίες που δεσμεύουν τον ορίζοντα του ιστορικού βλέμματος. Θέλοντας να τονίσουμε τις πολλές, διαφορετικές, αλλά και αντιφατικές πολλές φορές αλήθειες του 21, επιλέγουμε να μιλήσουμε όχι για την επανάσταση, αλλά για τις πολλαπλές, πληθυντικές «επαναστάσεις».

Στόχος μας είναι να αναδείξουμε εκείνες τις οπτικές που έχουν συστηματικά υποφωτιστεί από την επίσημη ιστορία. Να εστιάσουμε στην λαϊκή ιστορία της επανάστασης, στις επιδιώξεις των

καταπιεσμένων λαών και μειονοτήτων, στις εθνοτικές και γλωσσικές ετερότητες που συγκρότησαν την επαναστατική πρώτη ύλη, στην οπτική της κοινωνικής ληστείας και του οπλισμένου περιθωρίου, στις ρευστές πολιτισμικές γεωγραφίες της βαλκανικής υπαίθρου και της οθωμανικής επικράτειας, στο λαϊκό πολιτισμό και στις εξωγενείς, περιηγητικές προσλήψεις του, στην διεθνιστική αλληλεγγύη, στους ταξικούς αγώνες εντός της επανάστασης, στις κεντρικές δομές του κράτους και στην διαπάλη τους με τους τοπικούς θεσμούς προεπαναστατικής αυτοκυβέρνησης, στα ανολοκλήρωτα επαναστατικά οράματα, στις θεσμικές και πολιτειακές καινοτομίες, στους επαναστατικούς μύθους που γέννησε και πυροδότησε το 1821.

Θέλουμε να κατανοήσουμε την επανάσταση επανατοποθετώντας την μέσα στα πλαίσια της εποχής της, στα ιδιαίτερα κοινωνικοπολιτικά τοπία της οθωμανικής επικράτειας, στις γειτνιάζουσες επαναστατικές εμπειρίες των βαλκανικών λαών, της Μικράς Ασίας και της Μεσογείου. Επιθυμούμε, έξω από μονοδιάστατες οπτικές, να αναλυθούν ταυτόχρονα τόσο οι θεσμοί των παλαιών καθεστώτων, όσο και οι νέοι αναδυόμενοι εθνικισμοί, αλλά και η επέλαση της δυτικής αποικιοκρατίας.

Στις εποχή μας που από τη μία δεσπόζει η άκριτη εθνικιστική αναβίωση και από την άλλη ένας ιστορικός αναθεωρητισμός, που απαξιώνει γενικώς τις επαναστάσεις, αμφισβητώντας το δίκαιο του εξεγερμένου, είναι επιτακτικότερη από ποτέ μια πολυπρισματική, κριτική προσέγγιση. Μια οπτική που θα συνενώνει ιστορικά, κοινωνιολογικά, γλωσσολογικά, γεωγραφικά, οικονομικά, πολιτειολογικά, φιλοσοφικά κ.α. στοιχεία για να συνθέτει καλειδοσκοπικά τις πολυεπίπεδες αλήθειες του 21', τις πολλαπλές αλήθειες των ίδιων των επαναστατών.

Προτείνουμε τη διοργάνωση διεθνούς συνεδρίου, με ορίζοντα την Άνοιξη του 2021, με τη συμμετοχή ανθρώπων των κινημάτων, ερευνητών και πανεπιστημιακών από την Ελλάδα, την Τουρκία, τις βαλκανικές χώρες, την Ευρώπη και τον αραβικό κόσμο.

Υ.Γ. Ο τίτλος του Συνεδρίου, η Οργανωτική και Επιστημονική

Επιτροπή καθώς και το κάλεσμα συμμετοχής θα ανακοινωθούν τις επόμενες ημέρες

---

# Η ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ ΖΕΙ ΣΤΙΣ ΚΑΡΔΙΕΣ ΜΑΣ

του Θεόφιλου Βανδώρου

Παραμονή 21 Ιούνη 2020, Παγκόσμια Ημέρα της Μουσικής, ο Νίκος Σπυρόπουλος, αδερφός του Βασίλη και ιδρυτικό μέλος του ROCK GROUP ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ, “έφυγε” χτυπημένος από μία καλπάζουσα μορφή νεοπλασίας. Ήταν μία άλλη αντίστοιχη παραμονή της μέρας της μουσικής που ετοιμαζόμασταν στο Παρίσι να πάμε νωρίς να στήσουμε τα μηχανήματα για μία συναυλία στο δρόμο. Έξω από ένα καφέ που παρείχε το ηλεκτρικό ρεύμα μαζί με τα ποτά. Με το Νίκο εκείνη τη μέρα ροκάρουμε, γελάσαμε, μαλώσαμε, ερωτευτήκαμε, αυτοοργανωθήκαμε και βέβαια πάντα το αποκορύφωμα ήταν η μουσική. Από το σπίτι στη (τότε Λήμνου 1) τώρα Λέλας Καραγιάννη στη δεκαετία του '70, βρεθήκαμε να ζούμε μαζί, κοινοβιακά, με έναν τρόπο που συνδύαζε την κουλτούρα και μάλιστα στην πιό Μάχιμη μορφή της, με την πολιτική-κοινωνική δράση.

Η Σπυριδούλα ήταν γκρούπ, κοινόβιο, πολιτική ομάδα, αντιεξουσιαστική έμπνευση, πειραματική εφαρμογή οριζόντιων, αυτο-οργανωμένων πρωτοβουλιών, όπως η περιοδεία τον Νοέμβρη του 1982. Μέσα σε μία Ελλάδα μετά τη Χούντα και την “μαρτυρική” τεχνοτροπία της Αριστεράς, οι ροκ ρυθμοί και οι διφωνίες από τις κιθάρες του Βασίλη και του Νίκου γέμισαν τις καρδιές και τα μυαλά μας με μία ατέλειωτη γοητεία για την ελληνική εκδοχή του ροκ. Θιασώτες του ελληνικού στίχου τόσο ο Νίκος αλλά κυρίως ο Βασίλης έψαχναν διαρκώς για στιχουργούς,

τραγουδιστές και μουσικές συνεργασίες ώστε να διευρύνεται η μουσική εμπειρία. Τα κατάφεραν και με την είσοδο στο γκρουπ της Μελίνας στο μπάσο, ήρθε η ώρα του δεύτερου δίσκου με στίχους-φωνή του Παύλου Βακατάση “Νάυλον Ντέφια και Ψόφια Κέφια”.

Είχε προηγηθεί ο πρώτος δίσκος με τον Παύλο Σιδηρόπουλο “Ο Μπάμπης ο Φλου” αλλά με τον δεύτερο φάνηκε ξεκάθαρα επαναστατική τεχνοτροπία και η συγκρουσιακή αισθητική μίας νέας γενιάς που εκφράστηκε εκείνη τη στιγμή με τα τραγούδια της Σπυριδούλας.

Ήταν μία σύγκρουση αισθητικής και κουλτούρας ενάντια στη μιζέρια της μαρτυρικής αριστερίζουσας τεχνοτροπίας με τους στίχους για εξορίες, ξενητειές, οικοδομή, μεροδούλι-μεροφάϊ. Είχει έρθει η ώρα να τρανταχτεί η χώρα από μία νέα γενιά που ασκούσε κριτική στη μιζέρια και την ηττοπάθεια αποτέλεσμα του Εμφυλίου Πολέμου. Ταυτόχρονα όμως τσάκιζε αμείλικτα τις καπιταλιστικές ψευδαισθήσεις και τον καταναλωτισμό.

Έχοντας ζήσει μία ζωή μαζί με κάποιους ανθρώπους όταν έρθει η ώρα του στοχασμού και της αναδρομής, δεν ξέρεις από που να αρχίσεις. Αφήνω τις μνήμες και τα πλήκτρα να γράψουν τη δικιά τους ιστορία. Ένας από τους καλύτερους ελληνες ροκάδες κιθαρίστες ο Νίκος αφιέρωσε τη ζωή του στη μουσική. Για αυτό το λόγο ήρθε και στο Παρίσι να σπουδάσει Τζαζ, σε μία σχολή που ήδη πήγαινε η Μελίνα.

Και η Μελίνα “έφυγε” πρώτη στη διάρκεια μίας πρόβας στο Μέγαρο Μουσικής, αργά τη νύχτα, πριν κάποια χρόνια. Ακόμα θυμάμαι το Νίκο και το Βασίλη μόλις έφυγε ο “πολύς ο κόσμος” να κάθονται εκεί στη μαρμάρινη πλάκα δίπλα της... και να βγάζουν τις κιθάρες ... Ήταν μία εκστατική στιγμή που δεν περιγράφεται με λέξεις ... μόνο με νότες και εκείνο το μαγικό διάμεσο της μουσικής γίνεται δυνατό να αντιληφθεί κανείς και τα συναισθήματα κι εκείνες τις λέξεις τις ανείπωτες...

Ξέρω ρε Νίκο πως θα αγρίευες αλλά ... τώρα εδώ νοιώθω ανάγκη να

αγκαλιάσω το Βασίλη και να κάτσουμε να μη μιλάμε αλλά να συντονίσουμε ... να συντονιστούμε ... καλό ταξίδι ... αδερφέ ...

Η Σπυριδούλα φτιάχτηκε απο τα δύο αδέρφια Βασίλη και Νίκο Σπυρόπουλο ... η ομάδα μας , το grupo de afinidad, είναι κομμάτι όλων όσων συμμετείχαν ... η σύγχρονη μουσική έκφραση χρωστάει πολλά στο Νίκο και το Βασίλη, τη Μελίνα και τα άλλα τα παιδιά, όσο και το ροκ στη Σπυριδούλα ...

Η ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ ΚΑΙ ΤΟ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑ ΘΑ ΖΕΙ ΓΙΑ ΠΑΝΤΑ ΣΤΙΣ ΚΑΡΔΙΕΣ ΜΑΣ ...

Η κηδεία θα πραγματοποιηθεί στις 22/6 στις 2μ.μ. στο Πρώτο νεκροταφείο Αθηνών

---

# Δημόσιος χώρος, εξευγενισμός, υπερ-τουριστικοποίηση κι εμείς

του Μηνά Μπλάνα

Ως δημόσιος χώρος μπορεί να νοηθεί ένας τόπος ο οποίος είναι ελεύθερος προς χρήση από την κοινωνία χωρίς περιορισμούς στην πρόσβαση. Και με την χρήση του όρου αυτού εννοούνται κυρίως πάρκα, πλατείες, άλση, παραλίες, βουνά. Με σκοπό την κοινή χρήση.

Η μάχη για τον δημόσιο χώρο, ως μία ελεύθερη περιοχή προσβάσιμη από όλους/ες υφίσταται εδώ και αρκετές δεκαετίες. Αγώνας για πλατείες, πάρκα, πεζόδρομους, παραλίες και ο,τιδήποτε άλλο συνιστά η έννοια του δημόσιου χώρου απαλλαγμένου από αντίτιμα, κάθε λογής δημόσια-ιδιωτικά έργα καταστροφής τους και κάθε είδους ιδιωτική εκμετάλλευση που

αποκλείει την κοινωνία. Στην Τουρκία μία από τις μεγαλύτερες εξεγέρσεις με ένα όργιο καταστολής από την πλευρά του κράτους ξεκίνησε από την υπεράσπιση της πλατείας Ταξίμ.

Η κυριαρχία εφευρίσκει συνεχώς λόγους και προφάσεις έτσι ώστε να απλώσει τα δίκτυα της καθημερινά σ' αυτές τις περιοχές. Με την ολοένα και μεγαλύτερη εμπορευματοποίηση του. Από μαγαζιά-καφετέριες-μπαρ που επεκτείνονται σε πλατείες με τραπεζοκαθίσματα σαν να είναι ιδιοκτησία τους μέχρι και έργα που αναδιαμορφώνουν τον δημόσιο χαρακτήρα προς όφελος των ιδιωτικών συμφερόντων. Από τον λόφο Φιλοπάππου μέχρι και το Πεδίο του Άρεως, αυτή η υπεράσπιση αφορά την ελεύθερη συνεύρεση της κοινωνίας χωρίς περιορισμούς.

Έτσι και τώρα με αφορμή την οικονομική κρίση λόγω της πανδημίας σχεδιάζεται μία νέου τύπου επίθεση. Νομοσχέδια όπου παραλίες, πεζόδρομοι, πλατείες, περνάνε στα χέρια των επιχειρήσεων και των εταιρειών. Το κράτος προσδίδει νέες γραμμές στον τρόπο με τον οποίο πρέπει να αντιμετωπίζονται τα παραπάνω: μονάχα ως τουριστικά θέρετρα και παραπάνω τζίρος για επιχειρήσεις.

Για τους ντόπιους το μόνο που μένει είναι εξαντλητικά μεροκάματα που τα μισά θα πάνε για ένα μπάνιο στην κοντινότερη παραλία. Το μέλλον της τοπικής κοινωνίας υπό αυτή τη διαχείριση των δημόσιων χώρων και του περιβάλλοντος διαγράφεται το ίδιο με αυτών της Βαρκελώνης, της Βενετίας και δεκάδων τουριστικοποιημένων πόλεων. Υψηλά ενοίκια μη προσβάσιμα για τον ντόπιο πληθυσμό και κοινόχρηστοι χώροι πλήρως εμπορευματοποιημένοι στα μέτρα της αγοράς. Ή αλλιώς ο εξευγενισμός (gentrification) ολόκληρων πόλεων μέσω και του AirBnB – κι όλα αυτά την επόμενη μίας συγκυρίας που κατέδειξε το αδιέξοδο αυτού του οικονομικού μοντέλου, που είναι ο τουρισμός.

Στο ίδιο μήκος κύματος η πόλη της Αθήνας σχεδιάζει έργα με παρόμοιο σκεπτικό. Η ανακαίνιση της πλατείας Ομονοίας υπό πληρωμένους διαφημιστικούς διθυράμβους αλλά και τα σχέδια για

πεζοδρόμηση του κέντρου της Αθήνας. Έργα τα οποία υλοποιούνται με λιγοστή έως καθόλου διαφάνεια από ιδιώτες και θέτουν ως μοναδικό στόχο την αναβάθμιση περιοχών με τελείως οικονομικά κριτήρια. Το ζητούμενο είναι να υπάρχουν δημόσιες διαβουλεύσεις έτσι ώστε να έχει άποψη η ίδια η κοινωνία πάνω σ' αυτά αλλά και αρχιτέκτονες, αρχαιολόγοι, παντός τύπου ειδικοί επί του θέματος και όχι μία μάζα επιχειρηματιών. Γιατί η διαχείριση τους αφορά πρωτίστως τους ίδιους τους κατοίκους της εκάστοτε περιοχής.

Αυτή είναι και η αξία του φυσικού περιβάλλοντος, των αρχαιολογικών χώρων και του δημόσιου χώρου για το κράτος. Μόνο ως εμπορεύσιμες πηγές προς εκμετάλλευση από ιδιώτες. Ως θέαμα και τουριστικές ατραξιόν που προσφέρουν χρήμα.

Τα νέα νομοσχέδια που αφορούν τόσο το περιβάλλον και το αυθαίρετο χτίσιμο σε δασικές εκτάσεις, πιο εύκολες περιβαλλοντικές άδειες σε εταιρείες κι αυτό για τον τουρισμό και για την επέκταση των μαγαζιών κινούνται ακριβώς προς αυτή την κατεύθυνση. Συγκεκριμένα, παραλίες με αντίτιμο που θα ανήκουν σε μαγαζιά, ξενοδοχεία πάνω σε παραλίες που θα τους ανήκουν, γήπεδα γκολφ σε περιοχές Natura κι όχι μόνο, ξενοδοχειακά καταλύματα σε δασικές περιοχές και εκμετάλλευση ή και γκρέμισμα των αρχαιολογικών χώρων από εταιρείες είναι αυτό που έχουν σκοπό να συμβεί αυτό το καλοκαίρι. Παράλληλα, με την τοποθέτηση-κατάληψη κάθε κοινόχρηστου χώρου από τραπεζοκαθίσματα, κάνοντας τους μέρος της επιχείρησής τους, με ερωτήματα όχι μόνο για την ελεύθερη πρόσβαση σ' αυτούς αλλά και για την μετακίνηση ατόμων με κινητικά προβλήματα.

Όλα τα παραπάνω δεν είναι εικόνες από το μέλλον αλλά από το παρόν. Ένα παρόν όπου μόνο οι τουρίστες έχουν θέση με κανέναν σεβασμό ως προς τις ομορφιές και την διατήρηση του φυσικού κάλους της κάθε περιοχής. Το ζήτημα παραμένει: τι χρήση επιζητά η ίδια η κοινωνία γι' αυτούς τους χώρους; Για όλους/ες ή για τα μαγαζιά και τους τουρίστες;

---

# Οι 4 Μάσκες

του Χάρη Ναξάκη

*Μια άλλη κριτική ανάγνωση, στην εποχή του κορωνοϊού, του βιβλίου του R. Trivers, Η μωρία των ανοήτων, Εκδόσεις Κάτοπτρο*

Στις 16 Ιουλίου του 1918, ρακένδυτος και με μόνη συντροφιά μια ταμπακιέρα με καπνό, ο παππούς μου ο Αντωνάκης, μικροκαμωμένος, εξ ου και το υποκοριστικό, αλλά γενναίος, επιστρέφει με μια ολιγοήμερη άδεια στο Κολυμπάρι Χανίων. Η ισπανική γρίπη είχε ήδη γίνει πανδημική. Ήταν έξι χρόνια φαντάρος, Πρώτος και Δεύτερος Βαλκανικός πόλεμος, Πρώτος Παγκόσμιος, σίγουρα όχι από επιλογή. Από «συνήθεια» συνέχισε να είναι φαντάρος μέχρι την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922. Ο θάνατος όμως τον καλωσόρισε στην πόρτα του σπιτιού του. Η 19χρονη γυναίκα του, όμορφη σαν τα κρύα τα νερά, είχε μόλις βάλει το κλειδί στην πόρτα του σπιτιού τους, δεν πρόλαβε να ανοίξει, σωριάστηκε στην είσοδο, πέθανε από την ισπανική γρίπη. Ο παππούς ξαναπαντρεύτηκε, ο όλεθρος του ιού, ο θάνατος της πρώτης γυναίκας του, γέννησε τη ζωή, τον πατέρα μου, τον αδερφό μου κι εμένα.

Ο προσωκρατικός φιλόσοφος Ηράκλειτος είχε συλλάβει αυτό το τραγικό παιγνίδι της μοίρας (της ύπαρξης), που η νεωτερική φιλοσοφία απωθεί από τη σκέψη της αναζητώντας επίγειους και ουράνιους παραδείσους, αναφέροντας: «το ίδιο πράγμα υπάρχει σ' εμάς, το ζωντανό και το πεθαμένο, το νέο και το γερασμένο, γιατί αυτά μεταβάλλονται σ' εκείνα κι εκείνα σε αυτά». Ο κόσμος είναι ευτυχώς ατελής, διότι αν ήταν τέλειος δεν θα μπορούσε να εξελιχθεί και «ζωογόνο» στοιχείο της ατέλειας είναι οι ιοί και τα μικρόβια, δηλαδή ο θάνατος, που γεννάει νέα ζωή. Χωρίς την θνητότητα, τον θρήνο μιας απώλειας και την γεννητικότητα, το κλάμα ενός μωρού, δεν υπάρχει ανθρωπίνος

βίος. Η δυτική σκέψη στις διάφορες εκφάνσεις της αρνείται το πεπερασμένο της ύπαρξης και για να αντιμετωπίσει αυτή την αδυσώπητη αλήθεια φοράει μάσκες. Ο στόχος είναι η απώθηση της επίγνωσης της τραγικής περατότητας της ύπαρξης, της συνείδησης της θνητής μας κατάστασης, της κατανόησης όπως αναφέρει ο Φ.Νταμπούρ (*Μακάριοι οι θνητοί*, Εκδόσεις Μάγμα), ότι ανήκουμε στο ανθρώπινο είδος επειδή είμαστε θνητοί, γεγονός που μετατρέπει την περατότητά μας σε μια έκρηξη ζωής, δημιουργικότητας και οδύνης. Η μάσκα λειτουργεί ως μηχανισμός εξαπάτησης και αυτοεξαπάτησης διότι όπως θαυμάσια αναλύει ο R. Trivers στο βιβλίο του *Η μωρία των ανοήτων*, εξαπατούμε τον εαυτό μας προκειμένου να μπορέσουμε αποτελεσματικότερα να εξαπατήσουμε τους άλλους. Ο μηχανισμός δε αυτός είναι μια υπερμάσκα, σύμφυτη με τον homo sapiens.

**Η ατομικιστική μάσκα:** Το απελευθερωμένο από κάθε περιορισμό άτομο, αυτό που είναι ελεύθερο να ασκήσει τα ελαττώματά του, η κουλτούρα του εγωισμού και του ναρκισσιστικού ατομισμού, η ζωή χωρίς όρια διότι αυτά περιστέλλουν την ελευθερία του εγώ, το δικαίωμα του καθενός να ζει όπως επιθυμεί ενισχύοντας το εγώ και φονεύοντας το εμείς, τον άλλο, αυτά είναι ό,τι στον δυτικό πολιτισμό αναφέρεται ως ανθρώπινα δικαιώματα. Ο κυρίαρχος φιλελεύθερος ατομικισμός, το αυτοαναφορικό άτομο, δεν θα συντάξει ποτέ μια διακήρυξη των ανθρωπίνων υποχρεώσεων διότι διεκδικεί μόνο δικαιώματα και δεν αναλαμβάνει υποχρεώσεις. Το να μένουμε στο σπίτι είναι αναχρονισμός γιατί στερείται από την ικανοποίηση η μηχανή κατανάλωσης επιθυμιών και εμπορευμάτων στην οποία έχει μεταμορφωθεί ο σύγχρονος ατομικιστής. **Ελευθερία (κατανάλωση) ή θάνατος.** Μένοντας στο σπίτι μπορώ να περιορίσω εθελούσια τις ανάγκες μου και να προστατεύσω βέβαια την κοινότητα. Οι ισχυροί οικογενειακοί δεσμοί στην Ελλάδα επέτρεψαν στους ανθρώπους να προστατεύσουν τους δικούς τους τη στιγμή που στην αναπτυγμένη δύση πέθαιναν αβοήθητοι στα γηροκομεία. Αν η ευθύνη ήταν κατά κύριο λόγο ατομική, όπως διαφημίζει το φιλελεύθερης έμπνευσης σύνθημα, τότε το άτομο ορθολογικά σκεπτόμενο θα ταύτιζε την μεγιστοποίηση του ατομικού του συμφέροντος με την εγκατάλειψη

των αντιπαραγωγικών γερόντων. Ο τρόπος που πεθαίνουν οι γέροντες είναι ο άκαρδος πολιτισμός των νεότερων.

**Η κοινωνικο-κεντρική μάσκα:** Ο άνθρωπος είναι μια κοινωνική και πολιτισμική κατασκευή. Την μετατροπή του σώματος (της φύσης) σ' αυτή τη μυθοπλασία την εισήγαγε ο Σαρτρ στο *Είμαι και Μηδέν*, η Μποβουάρ στο *Δεύτερο φύλο* και την εξέλιξε ο Φουκώ που θεωρεί ότι η ανθρώπινη ταυτότητα είναι απεριόριστα πλαστική και περιλαμβάνει μόνο επίκτητα και όχι έμφυτα χαρακτηριστικά. Ο Φουκώ λέει ότι δεν υπάρχει λόγος για έναν άντρα να αποδεχτεί την αρσενικότητά του. Αρκεί να θέλεις να είσαι άλλος για να γίνεις άλλος. Η τέλεια μάσκα. Για να παρατηρήσει σαρκαστικά ο Μ. Ονφρέ ότι η αλλαγή φύλου δεν γίνεται διαβάζοντας Φουκώ αλλά χειρουργικά και με ορμονοθεραπείες. Την περιγραφή του ανθρώπου ως αφύσικου, χωρίς ιδιότητες και ουσία, που πάνω της εγγράφει η όποια εξουσία όποια ταυτότητα θέλει συνέχισε ο Ιταλός φιλόσοφος Τ. Αγκάμπεν οδηγώντας την παραπάνω λογική στα άκρα σε άρθρο του στην εφημερίδα *Il Manifesto*: «Αφού η τρομοκρατία δεν λειτουργεί πλέον ως αιτία για έκτακτα μέτρα, η επινόηση μιας πανδημίας προσφέρει την τέλεια αφορμή ώστε να επεκταθεί η εφαρμογή τους» και συνέχισε συγκρίνοντας τις φυλακές υψίστης ασφαλείας με την καραντίνα. Η πανδημία είναι λοιπόν κοινωνικό κατασκευάσμα, εφεύρεση της εξουσίας, για να επιβάλλει μια κατάσταση φόβου και ελέγχου στους υπηκόους, την επιτήρηση ως κανόνα. Πρόκειται για μια άλλη εκδοχή των θεωριών συνωμοσίας ότι ο ιός κατασκευάστηκε σε εργαστήριο. Η φύση είναι παρούσα και ενίοτε είναι υπό προϋποθέσεις φονική, η πανδημία είναι υπαρκτή και βεβαίως θα επιταχύνει την ψηφιακή επιτήρηση και τις διάφορες μορφές τηλεργασίας, αλλά αυτά έχουν ξεκινήσει ήδη εδώ και μια εικοσαετία.

**Η τεχνο-επιστημονική μάσκα:** Η πανδημία είναι η παταγώδης κατάρρευση ενός πολιτισμικού υποδείγματος που στηρίζεται στην νεότερη φενάκη (μάσκα) ότι ο άνθρωπος ξέκοψε από τη φύση, είναι μόνο κοινωνικό δημιούργημα, και με όπλο την ακαταμάχητη επιστήμη θα αποφυσικοποιήσει την ύπαρξη. Αλήθεια πόσες φορές η επιστήμη δεν διακήρυξε τον οριστικό θάνατο των ιών και των

μικροβίων; Η πεποίθηση αυτή στηρίζεται στην ορθολογική ματαιοδοξία ότι τίποτα στη φύση δεν είναι απρόσιτο στην γνώση. Η γνώση όμως είναι άενα ατελής, οι εξηγήσεις έχουν όρια. Οι νεότερες κοινωνίες των φώτων συνεχίζουν να είναι στο σκοτάδι. Η επιδίωξη της επιστήμης να αναγορευτεί σε επίγειο θεό θα διαρκέσει μέχρι να εμφανιστεί η νέα πανδημία. Γι' αυτό κάθε φορά ανανεώνει την προσδοκία (μάσκα) για την ανακάλυψη ενός υπερφαρμάκου, μέχρι η τεχνοεπιστήμη να μας μετατρέψει μέσω των γενετικών χειρισμών του γονιδιώματος σε άτρωτους μετανθρώπους. Ο τελικός νικητής της πανδημικής κρίσης είναι ο τεχνολογικός μεσσιανισμός και ο μετασχηματισμός της ανθρώπινης κατάστασης σε μετανθρώπινη. Μην διαρρηγνύουν τα ιμάτιά τους οι φιλελεύθεροι και αριστεροί ατομικιστές για το πόσο περιόρισε την προσωπική τους ελευθερία, που συνήθως περιλαμβάνει ή ταυτίζεται με το καταναλώνω άρα υπάρχω, η καραντίνα. Στην επόμενη πανδημία η καραντίνα θα είναι εικονική, θα έχει ψηφιοποιηθεί, το δικτυωμένο άτομο θα την «καταναλώνει» οικειωθελώς. Ήδη συγκροτείται ένα τεχνοσύμπαν ψηφιακής επιτήρησης. Τα ύποπτα κρούσματα είναι δυνατόν να εντοπιστούν από τις διαδρομές τους που καταγράφονται στα κινητά τους, τις πιστωτικές τους κάρτες, τις κάμερες ασφαλείας ή τις κάμερες-σαρωτές που θα εντοπίζουν ποιος έχει πυρετό. Ταυτόχρονα θα επιταχυνθεί η ανάπτυξη της τεχνητής νοημοσύνης και της γενετικής μηχανικής που θα μετατρέψουν τον ατελή άνθρωπο σε υγειονομικά προστατευόμενο αυτόματο, σε μια μετανθρώπινη μηχανή. Το θνήσκον σώμα και οι ιοί θα είναι περιττοί γιατί θα τείνουμε να γίνουμε ασώματα ψηφιακά αποτυπώματα. Κανείς βέβαια δεν αρνείται την περίθαλψη, που δεν είναι κατασκευή μετανθρώπου, αλλά τον γενετικό χειρισμό του γονιδιώματος για την παραγωγή ενός νέου ανθρώπου.

*Όσο βέβαια το τεχνολογικό σύστημα καθολικοποιείται για να ελέγξει και να περιορίσει τον «θόρυβο» που δημιουργεί η ενίοτε απρογραμμάτιστη και ενοχλητική ανθρώπινη παρουσία και το φυσικό περιβάλλον, τόσο αυξάνονται αντί να μειώνονται οι αστάθειες, οι αβεβαιότητες και η συνοχή της κοινωνίας. Τότε οι «υγιείς» ελίτ του μέλλοντος θα ανακαλύψουν το σούπερ*

*εμβόλιο που θα περιλαμβάνει μια πιο ισχυρή δόση τεχνολογίας. Θα ζουν περιφραγμένες σε τεχνολογικά νεομεσαιωνικά φρούρια έχοντας την ψευδαίσθηση ότι είναι προστατευμένοι. Ο νέος μεσσιανισμός θα είναι τεχνολογικός.*

**Η επουράνια μάσκα:** Στις Φιλιάτες Θεσπρωτίας στα μέσα του 19ου αιώνα εν μέσω της πανδημίας πανώλης η ηγεσία της εκκλησίας προτρέπει τους 2.800 κατοίκους της πόλης να δεχτούν καρτερικά τις συνέπειές της διότι ήταν θεόσταλη, θεία τιμωρία. Στο τέλος επέζησαν 130 κάτοικοι. Βεβαίως η σημερινή ηγεσία της εκκλησίας δεν υιοθέτησε μια τέτοια αναχρονιστική στάση. Το επίδικο ζήτημα που έθεσε είναι το μεταφυσικό και μη αποδεικνυόμενο, η θεολογική παραδοχή για το τί υπήρχε εν αρχή, στην απαρχή της απαρχής, δηλαδή ο θεός. Η υπόθεση αυτή δεν μπορεί να επιβεβαιωθεί ή να διαψευστεί με κοινά αποδεκτά εννοιολογικά εργαλεία, είναι αυτοεπαληθεύσιμη, δηλαδή δόγμα. Πώς είναι λοιπόν δυνατόν ο πανάγαθος θεός να επιτρέπει να μολύνεται με ιούς και μικρόβια η θεία μετάληψη, που εξασφαλίζει την αιωνιότητα και την αγιοποίηση του ανθρώπου, ο άρτος και ο οίνος που συμβολίζουν το σώμα και το αίμα του Χριστού; Αν αυτό ήταν δυνατόν, να κυκλοφορούν δηλαδή μικρόβια στη θεία μετάληψη όπως διαβεβαιώνει η επιστήμη, τότε ο θεός θα ήταν εκδικητικός, μετάνιωσε που κατασκεύασε τον άνθρωπο. Το συμπέρασμα είναι αυτονόητο. Αφού ο θεός είναι πανάγαθος ακόμα κι αν τα θνητά υλικά στοιχεία της μετάληψης έχουν μολυνθεί, κατά την τέλεση του μυστηρίου μεταμορφώνονται για να μεταφέρουν τη θεία χάρη και είναι αβλαβή. Γι' αυτό είναι αδιαπραγμάτευτη η θεία μετάληψη για την εκκλησία.

Οι μάσκες δεν μπορούν οριστικά να αφαιρεθούν, μπορούμε όμως να τις φοράμε λιγότερο. Για να συμβεί αυτό δεν αρκεί να διεκδικούμε μόνο την ενίσχυση του δημόσιου συστήματος υγείας που αποδιάρθρωσε η νεοφιλελεύθερη συνταγή της ιδιωτικοποίησης του κόσμου. Για να επιτευχθεί μια συμβιωτική κοινωνία, η ευζωία, όχι η αθανασία, ο κόσμος πρέπει να γυρίσει ανάποδα, να αλλάξει πολιτισμικό και παραγωγικό υπόδειγμα και να μπει ένα φρένο στην αχαλίνωτη παγκοσμιοποίηση. Η διάδοση άλλωστε της

πανδημίας σε κάθε χώρα, όπως σωστά παρατηρεί ο Γ. Λιερός (ηλεκτρονικό άρθρο στις εκδόσεις των Συναδέλφων), είναι ανάλογη του ανοίγματός της στην παγκοσμιοποίηση, γι' αυτό οι χώρες που επλήγησαν περισσότερο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, Ισπανία, κλπ) είναι αυτές που διατηρούσαν μεγαλύτερες εμπορικές συναλλαγές με την Κίνα. Γιατί βέβαια δεν παγκοσμιοποιούνται μόνο το κεφάλαιο, τα εμπορεύματα και η εργασία αλλά και οι ιοί. Ένα επίπεδο μετασχηματισμών για ένα κόσμο από την ανάποδη είναι: να γυρίσουμε την πλάτη στην ιδεολογία της απεριόριστης ανάπτυξης και της προόδου, να περιορίσουμε τα πρωτεία της οικονομίας και να «κατασκευάσουμε» ένα πολιτισμό των ορίων. Η προστασία και αναβάθμιση των οικοσυστημάτων θα επανάφερε μια ισορροπία ανάμεσα στα μικρόβια, τους ανθρώπους και τα ζώα, παρεμποδίζοντας τις επιδημίες, η τοπικοποίηση της παραγωγής και της κατανάλωσης, η λιτή ζωή – λιγότερα είναι καλύτερα – θα περιορίζει τον καταναλωτικό ηδονισμό, η μείωση έως κατάργηση της βιομηχανικής κτηνοτροφίας, που είναι το βιολογικό υπόστρωμα για τις μεταλλάξεις των ιών και το πέρασμά τους στον άνθρωπο και η αντικατάστασή της από την μικρή οικογενειακή κτηνοτροφία, η επέκταση των κοινών αγαθών, η τουριστική αποανάπτυξη και η λελογισμένη ανάπτυξη του περιηγητικού τουρισμού. Πρέπει επειγόντως να γυρίσουμε τον κόσμο ανάποδα, διότι δεν πιστεύω στην παιδαγωγική των καταστροφών, ότι δηλαδή μετά από μια καταστροφή ο άνθρωπος θα βάλει μυαλό. Έχει στη φύση του την ύβρη την οποία πρέπει να περιορίσουμε.

*Ο Χάρης Ναξάκης είναι καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*

---

# Οι Αόρατοι Καλλιτέχνες

των Δανάη Κασίμη και Ηρακλή Τζαφέτα

*«Ο σκοπός της τέχνης είναι να δώσει στη ζωή σχήμα»*

Γουίλιαμ Σαίξπηρ

*«Η τέχνη είναι πίστη και επιβάλλει το καθήκον να αγνοήσεις την κοινή γνώμη»*

Βίνσεντ Βαν Γκογκ

*«Και τι άλλο είναι η τέχνη παρά λεπτομέρειες»*

Κωνσταντίνος Καβάφης

Τις τελευταίες μέρες υπήρξε μία σοβαρή κινητοποίηση καλλιτεχνών με σκοπό τη διαμαρτυρία απέναντι στην αδιαφορία της κυβέρνησης σχετικά με την ένταξή τους στους πληγέντες της πανδημίας και για τον αποκλεισμό τους από τη χορήγηση επιδόματος. Η πανδημία έπληξε όλους τους κλάδους ενώ η ίδια η ασθένεια δεν έκανε κοινωνικές διακρίσεις – από τα κατώτερα ταξικά στρώματα μέχρι τον Μαρινάκη και τον πρωθυπουργό της Αγγλίας. Δεν θα ήταν υπερβολή να ισχυριζόμασταν ότι η πλειοψηφία των καλλιτεχνών στη χώρα βρίσκεται επί ξύλου κρεμάμενη και σχεδόν στα όρια της φτώχειας – ίσως περισσότερο από κάθε άλλο κλάδο. Ακόμη και σήμερα κανείς δεν μπορεί να γνωρίζει πότε θα καταφέρουν να εργαστούν, τουλάχιστον όπως παλιά. Ήδη ακούγονται πολλά σενάρια ότι θα καθυστερήσει το άνοιγμα των συναυλιακών χώρων, των θεάτρων, των σινεμά κ.λπ. και δυστυχώς το θέμα αυτό δεν φαίνεται να αποτελεί προτεραιότητα για την κυβέρνηση. Αντίθετα, αντιμετωπίζεται ως ζήτημα δευτερεύουσας σημασίας σε σχέση με τους λοιπούς εργασιακούς χώρους.

Για ποιο λόγο όμως η τέχνη έρχεται πάντα σε δεύτερη μοίρα και κανείς δεν συγκινείται ιδιαίτερα με την απαξίωση της; Η προφανής απάντηση ότι οι νόμοι της αγοράς καθορίζουν την αξία της εκάστοτε τέχνης όπως συμβαίνει με κάθε «αγοραίο» προϊόν και η αξία αυτή δεν είναι ικανοποιητική. Προφανώς η τέχνη – τουλάχιστον αυτή που θέλει να επικοινωνήσει αποκαλυπτικά με τον άνθρωπο – είναι απαξιωμένη διαχρονικά και ως εκ τούτου ο αγώνας των περισσότερων Ελλήνων καλλιτεχνών για την επιβίωση είναι πάντα επώδυνος και εξοντωτικός, εκτός κι αν κανείς ενταχθεί στη βιομηχανία του φανταχτερού θεάματος ή ασκεί παράλληλα δεύτερο επάγγελμα. Είναι όμως αποκλειστικά οικονομικός ο λόγος του εκτοπισμού των καλλιτεχνών; Ευθύνεται αποκλειστικά η ζούγκλα της αγοράς και τα κράτη για το καλλιτεχνικό σαμποτάζ; Φυσικά, δεν φιλοδοξούμε να απαντήσουμε σε όλα αυτά τα ερωτήματα με το παρόν κείμενο..

Υπάρχουν διάφορες μορφές τέχνης και η συζήτηση γύρω από τον σκοπό του κάθε καλλιτέχνη και της κάθε καλλιτέχνης μάλλον στερείται νοήματος. Αν αφήσουμε στην άκρη την υποκειμενική διάσταση του, οι καλλιτέχνες στο σύνολό τους διακρίνονται από μία ιδιόμορφη πίστη σε κάτι. Υπάρχει μια αόρατη κινητήρια δύναμη που τους «καταδικάζει» στη δημιουργία τέχνης. Οι λόγοι που τους ωθούν είναι υπαρξιακοί και ακριβώς αυτή η τέχνη είναι ο μόνος τρόπος, η μόνη δίοδος για τη δημιουργία ενός άλλου κόσμου στον οποίο μπορούν να φανταστούν οι καλλιτέχνες τους εαυτούς τους και τους άλλους. Βέβαια, κατά τη γνώμη μας η παραδοχή αυτή αφορά τους καλλιτέχνες που έχουν κάτι να πουν, όμως και αυτό αποτελεί ένα υποκειμενικό στοιχείο.

Οι καλλιτέχνες, άλλοτε εκούσια και στρατευμένα άλλοτε ακούσια, κάνουν κριτική στις υπάρχουσες κοινωνικές αξίες και δημιουργούν προβληματισμό γύρω από το κυρίαρχο κοινωνικό πράττειν (κατανάλωση, ισχύς, δύναμη, status, γόητρο). Το «πρόβλημα» με τους αξιόλογους καλλιτέχνες είναι ότι πιστεύουν σε μία άλλη κοινωνία όταν την ίδια στιγμή τα έργα τους απευθύνονται σε μία κοινωνία που φαινομενικά και στην πλειοψηφία της δεν πιστεύει σε τίποτα.[1] Εδώ να τονίσουμε ο

προβληματισμός αυτός αφορά μια γενική εικόνα, η οποία δεν περιλαμβάνει τη μειοψηφία της κοινωνίας. Το δόγμα ΤΙΝΑ έχει καταφέρει να οδηγήσει σε αδιέξοδο τις κοινωνικοπολιτικές διεργασίες για έναν εναλλακτικό τρόπο ζωής, για απεγκλωβισμό από τους νόμους της αγοράς και τη δημιουργία νέων από τα κάτω. Για ποιο λόγο οι σημερινοί άνθρωποι δεν πιστεύουν σε κάτι που να τους δίνει ένα ανορθωτικό νόημα; Ίσως επειδή οι αξίες του κυρίαρχου συστήματος έχουν κατακαθίσει για τα καλά στην πλειοψηφία των συνειδήσεων της κοινωνίας και καθορίζουν τις επιλογές των ατόμων με τέτοιο τρόπο, ώστε η αναζήτηση για κάτι διαφορετικό να μην περνάει από κανενός το μυαλό.

Από την άλλη πλευρά, μία σημαντική μερίδα καλλιτεχνών πιστεύει σίγουρα σε κάτι και προσπαθεί εκούσια ή ακούσια να αφυπνίσουν φωτίζοντας δύσβατα μονοπάτια της ψυχής των ανθρώπων. Ο συγγραφέας που δημιουργεί έναν χαρακτήρα παθιασμένο και απολύτως γήινο, ο οποίος προσπαθεί να απολαύσει κάθε στιγμή της ζωής νικώντας τον θάνατο, η ηθοποιός που εισβάλλει στο μυαλό και στην καρδιά του θεατή ξεγυμνώνοντάς τον, ο μουσικός που παίζει υφαίνοντας έναν κόσμο διαφορετικό όπου ο έρωτας και η αγάπη θα εκφράζονται χωρίς όρους, η ζωγράφος που καταφέρνει να αποτυπώσει τις εγκεφαλικές διεργασίες ενός ανθρώπου που ονειρεύεται και ο χορευτής που περιδιαβαίνει τις ετεροτοπίες με βλέμμα στραμμένο στο άπειρο της ψυχής, δεν βρίσκουν γόνιμο έδαφος για συζήτηση με ένα κοινωνικό σώμα που στην πλειοψηφία του είναι ευνουχισμένο. Οι «πραγματικοί» καλλιτέχνες, λοιπόν, πράγματι είναι άορατοι με μία έννοια διότι εισβάλλουν στο κοινωνικό υποσυνείδητο διαρρηγνύοντας τις πύλες του αξιακού συστήματος των ανθρώπων. Αποτελούν μία το δίχως άλλο «απειλή» στην κατεστημένη σύλληψη του ατόμου για την πραγματικότητα. Μία ρήξη με την υποδούλωση στο παρελθόν, με τον μύθο της «ανάπτυξης», τις αυταπάτες της συσσώρευσης αγαθών, την ψευδαίσθηση της ελευθερίας.

Ακόμα και να βρεθεί σήμερα ένας τρόπος να χορηγηθεί τελικά ένα επίδομα στους καλλιτέχνες (άγνωστα τα κριτήρια), δεν γίνεται να παραβλέψουμε ότι **κανείς δεν ασχολήθηκε μαζί τους εκτός από**

τους ίδιους. Ανέλαβαν οργανωμένα από τα κάτω τη δυναμική πρωτοβουλία να υψώσουν το ανάστημά τους και να γίνουν ορατοί. Το ίδιο έκαναν και σε περιόδους κατά τις οποίες δεν θίγονταν άμεσα τα συμφέροντα του κλάδου τους, επιτυγχάνοντας να διακόψουν για τα καλά τη ροή της κανονικότητας. Όλοι θυμόμαστε την κατάληψη του κτιρίου της Λυρικής Σκηνής τον Ιανουάριο του 2009,[2] όταν από χώρος ιδιωτών μετατράπηκε σε ανοιχτό, ελεύθερο και δημόσιο χώρο. Φέτος απολαύσαμε τη δημιουργική συμμετοχή των καλλιτεχνών στις δυναμικές κινητοποιήσεις της Χιλής, οι οποίοι στάθηκαν στο πλευρό των διαδηλωτών. Στην Κωνσταντινούπολη το 2013 αξιοσημείωτη ήταν η συμπαράσταση των καλλιτεχνών στο κίνημα της πλατείας Ταξίμ. Δεν θα ξεχάσουμε βέβαια το σημαντικό κίνημα κατά της εξόρυξης χρυσού στις Σκουριές της Χαλκιδικής, το οποίο και πάλι στήριξαν οι καλλιτέχνες με τη συμμετοχή τους στις μεγάλες συναυλίες αλληλεγγύης με σκοπό την κάλυψη σημαντικού μέρους των δικαστικών εξόδων των διωκόμενων αγωνιστών.

Παρά το γεγονός ότι αρκετοί καλλιτέχνες ήταν και είναι παρόντες στα κοινωνικά κινήματα, ο κλάδος των τεχνών αντιμετωπίζει πολλά εσωτερικά προβλήματα τόσο στον τομέα της εκπαίδευσης όσο και στον εργασιακό τομέα. Είναι ένας κλάδος με τεράστιο ποσοστό ανεργίας καθώς οι περισσότεροι καλλιτέχνες αναγκάζονται να δουλεύουν ανασφάλιστοι ή κάτω από τραγικά εργασιακά καθεστώτα. Ταυτόχρονα, είναι ένας κλάδος που δεν είχε συγκροτήσει στο παρελθόν κοινότητες αυτοοργανωμένου αγώνα και συνήθιζε κατά κύριο λόγο να εναποθέτει τις ελπίδες σωτηρίας του στον κλασικό συνδικαλισμό, τον οποίο επικαλούνταν στις δύσκολες στιγμές. Σήμερα, μένει να δούμε πώς θα εξελιχθούν οι δυναμικές πρωτοβουλίες που έχει αναλάβει μέρος του καλλιτεχνικού σώματος.

**Τέλος, η χρονική συγκυρία που επέλεξε ο ιός να εμφανιστεί ήταν η πιο κρίσιμη και παραγωγική για τον χώρο της τέχνης και του θεάματος στην Ελλάδα.** Είναι γνωστό ότι κατά τη θερινή περίοδο οργανώνονται όλες οι καλοκαιρινές παραγωγές και τα φεστιβάλ και την ίδια στιγμή αρχίζουν να γίνονται οι πρώτοι σχεδιασμοί

για την σεζόν που ακολουθεί. Σε αυτή την κρίσιμη συγκυρία λοιπόν πληθαίνουν οι φωνές όλων αυτών των καλλιτεχνών που απαιτούν στήριξη. Το βήμα που καλούμαστε να κάνουμε ως καλλιτέχνες είναι να αναρωτηθούμε από ποιον πραγματικά χρειαζόμαστε στήριξη. Η αλληλεπίδραση με την κοινωνία δίνει πνοή στην τέχνη. Ο πολιτισμός ζει γεννιέται και πεθαίνει μέσα στους δρόμους της κοινωνικής εξέλιξης, μέσα στη συνάφεια του κοινωνικού χωροχρόνου.

Να μην αφήσουμε την τέχνη να πεθάνει ούτε σήμερα ούτε τώρα  
ούτε ποτέ!

*Η Δανάη Κασίμη είναι μουσικός και ο Ηρακλής Τζαφέτας ηθοποιός και μουσικός.*

#### **Υποσημειώσεις**

[1] Κορνήλιος Καστοριάδης, *Παράθυρο στο χάος*, Ύψιλον, Αθήνα 2008

[2]

<https://www.babylonia.gr/2019/12/09/deka-chronia-perasan-ki-alo-ena-meta-gia-tin-katalipsi-tis-lyrikis/>

---

# **Ραούλ Ζιμπέκι: Ο κορωνοϊός βυθίζει την κυβέρνηση Μπολσονάρο**

*Η εξάπλωση του COVID-19 στην Βραζιλία προκάλεσε έντονους τριγμούς στην κυβέρνηση Μπολσονάρο. Ο Ραούλ Ζιμπέκι στο παρόν άρθρο που δημοσιεύτηκε κατά τις πρώτες ημέρες της Πανδημίας*

(24/3) σκιαγραφεί την πολιτική κατάσταση στην χώρα της Λατινικής Αμερικής. Έκτοτε σημειώθηκε ραγδαία εξάπλωση του ιού με πάνω από 60,000 κρούσματα και 4,000 νεκρούς την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές (28/4). Οι πολιτικές εξελίξεις είναι ίσως ακόμη πιο εντυπωσιακές με φήμες να κάνουν λόγο ακόμη και για εσωτερικό παραγκωνισμό του ακροδεξιού Προέδρου από την ηγεσία του στρατού.

### **Μετάφραση της Μαριλένας Ευσταθιάδη**

*Antipresidente* [1] τον βάπτισε η δημοσιογράφος Ελιάν Μπρουμ. Ίσως είναι ο καλύτερος ορισμός για τον Ζαΐρ Μπολσονάρο που βδομάδα με τη βδομάδα δεν παύει να λέει σεξιστικές ατάκες, να τσακώνεται με κάθε είδους πολιτικούς παράγοντες, ακόμη και να ανοίγει ένα πρωτοφανές μέτωπο εναντίον της Κίνας, τον κύριο εμπορικό συνεργάτη του.

Ενώ όλες οι χώρες της Νότιας Αμερικής έχουν λάβει λίγο πολύ δραστικά μέτρα, η αδράνεια και οι αντιφάσεις στις οποίες πέφτει καθημερινά ο Μπολσονάρο – ο οποίος αναφέρθηκε στον κορωνοϊό ως «γριπούλα» – προκάλεσαν εκνευρισμό στις μεσαίες τάξεις που τον έφεραν στην Κυβέρνηση, και που την τελευταία εβδομάδα εκφράστηκαν μέσω ηχηρών *cacerolazos* επί επτά συνεχόμενες ημέρες.[2]

«Σε δέκα περιπτώσεις, ο Μπολσονάρο περιόρισε στο ελάχιστο την κρίση του κορωνοϊού», επισημαίνει τίτλος της εφημερίδας *O Globo* – αυτής με τη μεγαλύτερη κυκλοφορία στη Βραζιλία – με εμφανώς εμπαικτικό τόνο προς τον πρόεδρο.

Αυτή η εφημερίδα υποστήριξε το πραξικόπημα του 1964, διατήρησε στενούς δεσμούς με όλες τις στρατιωτικές κυβερνήσεις και ήταν αντίθετη με την αριστερή κυβέρνηση του Λουίς Ινάσιο Λούλα Ντα Σίλβα. Γι' αυτό, οι κριτικές της προς τον σημερινό πρόεδρο μπορούν να θεωρηθούν δείκτης για το τι πιστεύει ο συντηρητικός τομέας της κοινωνίας.

Ο Μπολσονάρο μπήκε σε κόντρα με τον Κυβερνήτη του Σάο Πάολο, Ζοάο Ντόρια, της σοσιαλδημοκρατίας, τον οποίο αποκάλυψε

«παράφρονα» και τον κατηγόρησε ότι «προκαλεί τρόμο» επειδή διέταξε καραντίνα στην πιο πυκνοκατοικημένη πολιτεία της χώρας, η οποία, μαζί με το Ρίο ντε Τζανέιρο συγκεντρώνει το 60% από τους 2000 που έχουν προσβληθεί στη χώρα.

Ο κυβερνήτης του Ρίο, τη δεύτερη πολυπληθέστερη πολιτεία στη Βραζιλία, ο συντηρητικός Γουίλσον Γουίτζελ, διαβεβαιώνει ότι δεν υπάρχει συνομιλία με την κυβέρνηση εν μέσω μιας τόσο βαθιάς κρίσης: *«Η έλλειψη διαλόγου και λογικής είναι απαράδεκτη. Ποτέ δεν πίστευα ότι θα το βιώσω αυτό σε μια δημοκρατία»*.

Σύμφωνα με τα *Ινστιτούτα Κοινής Γνώμης* (Κέντρα Κοινωνιολογικής Έρευνας), η δημοτικότητα του Μπολσονάρο καταρρέει, παρόλο που η επιδημία δεν έχει αρχίσει να αυξάνεται κατακόρυφα. Το Κέντρο Μαθηματικής Περιγραφής Λοιμωδών Νοσημάτων της Σχολής Τροπικής Ιατρικής του Λονδίνου (Centre for the Mathematical Modelling of Infectious Diseases, London School of Hygiene & Tropical Medicine), εκτιμά ότι η ανεπαρκής καταγραφή των προσβληθέντων στη Βραζιλία είναι τεράστια και ότι πρέπει να είναι έντεκα φορές περισσότεροι από τους 2.000 που εντοπίστηκαν μέχρι τη Δευτέρα 23 Μαρτίου.

Το χειρότερο είναι ότι το σύστημα υγείας δεν είναι σε θέση να φροντίσει τον πληθυσμό της Βραζιλίας ούτε και υπάρχουν διαθέσιμα τεστ για μια χώρα 210 εκατομμυρίων κατοίκων.

Μία από τις αποφάσεις του Μπολσονάρο, που αποδεικνύει τον αυτοσχεδιασμό και την έλλειψη λογικής, ήταν η πρόταση αναστολής των συμβάσεων εργασίας και συνεπώς των μισθών των εργαζομένων για τέσσερις μήνες. Αναγκάστηκε να υποχωρήσει μπροστά στη μαζική και ισχυρή αντίθεση από όλα τα κοινωνικά στρώματα.

Ο πρόεδρος δεν είναι μόνος σε αυτόν τον παραλογισμό που αντιτίθεται στις αποφάσεις των κυριότερων κυβερνήσεων του κόσμου, οι οποίες επιδιώκουν να προστατεύσουν το εισόδημα του πληθυσμού. Ο ιδιοκτήτης της αλυσίδας καταστημάτων Havan,

Λουσιάνο Χανγκ, φανατικός οπαδός του Μπολσονάρο, πρότεινε τη μείωση των μισθών, την αναστολή της ασφάλισης των ανέργων και την αναβολή των δημοτικών εκλογών του Οκτωβρίου.

Ένας άλλος οπαδός του, ο Τζούνιορ Ντούρσκι, ιδιοκτήτης της αλυσίδας εστιατορίων Μαντέρο, είπε στα μέσα δικτύωσης ότι ο εγκλεισμός θα έχει *«συνέπειες που θα είναι πολύ μεγαλύτερες από τους θανάτους των ανθρώπων λόγω κορωνοϊού»*. Ένα μέρος της επιχειρηματικής κοινότητας και της εξουσίας ανησυχεί περισσότερο για τα κέρδη παρά για τη ζωή του πληθυσμού.

Σύμφωνα με ειδικούς, η Βραζιλία ακολουθεί μια πορεία μόλυνσεων παρόμοια με εκείνη ορισμένων ευρωπαϊκών χωρών, ενώ ο Ατίλα Ιαμαρίνο, βιολόγος και διδάκτωρ μικροβιολογίας, επισημαίνει τη μεγαλύτερη ευπάθεια της Βραζιλίας: *«Η Κίνα, η Γαλλία, η Ισπανία, η Ιταλία, οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Κορέα δεν έχουν φαβέλες.»*

*«Η ειρωνεία είναι ότι η ασθένεια έφτασε στη Βραζιλία από τους πλούσιους, αλλά θα εκραγεί ανάμεσα στους φτωχούς»*, λέει ο Πάουλο Μπους, διευθυντής της μονάδας διεθνών σχέσεων στο FioCruz, φημισμένου ερευνητικού κέντρου δημόσιας υγείας.

Οι κάτοικοι στις φαβέλες άρχισαν να λαμβάνουν προφυλάξεις, γνωρίζοντας πως δεν έχουν αρκετό νερό, οι υπηρεσίες υγείας βρίσκονται μακριά και πως η επισφάλεια των σπιτικών τους καθιστά σχεδόν αδύνατη την απομόνωση.

Στο Κομπλέξου ντου Αλεμάου (Complexo do Alemão), μια από τις μεγαλύτερες φαβέλες στο Ρίο, οι κάτοικοι δημιούργησαν ένα *«Συμβούλιο για την Κρίση»* κατά του κορωνοϊού. Ελλείψει κατευθυντήριων γραμμών από το κράτος, οι κάτοικοι επιδιώκουν να προωθήσουν μια καμπάνια για τη συγκέντρωση χρημάτων για να αγοράσουν νερό (μιας και πολλές κοινότητες δεν έχουν εδώ και μήνες), σαπούνι και οινόπνευμα σε τζελ.

Είναι προφανές ότι ο Μπολσονάρο και οι Βραζιλιάνοι εξτρεμιστές δεν καταλαβαίνουν τους υπόλοιπους Βραζιλιάνους και πολύ λιγότερο ότι ο κόσμος έχει πλέον αλλάξει προς μια κατεύθυνση

που τους ενοχλεί βαθιά. Πολλοί από τους Ευρωπαίους ευγνωμονούν τη βοήθεια της Κίνας, της Ρωσίας και της Κούβας, οι οποίες έστειλαν γιατρούς και υγειονομικό υλικό σε αρκετές χώρες που επλήγησαν από την επιδημία.

Η Κίνα είναι «η μόνη χώρα που μπορεί να προμηθεύσει μάσκες στην Ευρώπη σε τέτοια ποσότητα», δήλωσε ο Τσέχος υπουργός Εσωτερικών Γιάν Χάματσεκ. Οι Κινέζοι «είναι οι μόνοι που μπορούν να μας βοηθήσουν», δήλωσε ο Πρόεδρος της Σερβίας Αλεξάνταρ Βούτσιτς, ο οποίος χαρακτήρισε τον αρχηγό του κράτους, Σι Τζίνπινγκ, ως «αδελφό». Η Κίνα στέλνει προστατευτικό υλικό, που είναι σε έλλειψη στον κόσμο, σε πολλές χώρες, πράγμα που έχει συντελέσει μόνο στο να αυξήσει το κύρος της.

Σε αντίθεση με αυτήν την τάση, ένας από τους γιούς του Μπολσονάρο, ο βουλευτής Εντουάρντο, ένωσε άνετος με το να προσβάλει την Κίνα, κατηγορώντας ότι η «δικτατορία» του Πεκίνου είναι υπεύθυνη για την πανδημία.

Ο Κινέζος πρέσβης στη Βραζιλία απάντησε απότομα, λέγοντας ότι ο γιος του προέδρου υποφέρει από «ψυχικό ιό». Ο Πρόεδρος Μπολσονάρο προσπάθησε να μιλήσει στον Σι Τζίνπινγκ, αλλά ο Σι Τζίνπινγκ αρχικά αρνήθηκε να τον ακούσει.

Αν και δεν απολογήθηκε, η κυβέρνηση γνωρίζει ότι δεν μπορεί να αντέξει την παραμικρή προστριβή με «το δράκο», καθώς είναι ο κύριος εμπορικός της συνεργάτης. Ενώ το Χρηματιστήριο του Σάο Πάολο έχασε σχεδόν το 50% της αξίας του από τα τέλη Ιανουαρίου, κάτι που δε γνωστοποιήθηκε σε άλλες χώρες, και η οικονομία παραμένει στάσιμη, μια κρίση με την Κίνα θα κατέληγε να βυθίσει τη χώρα σε μια βαθιά ύφεση.

Ο Μπολσονάρο δεν είναι μόνο ο Αντί- Πρόεδρος της Βραζιλίας, αλλά το παράδειγμα προς αποφυγή μιας ολόκληρης περιοχής που λαμβάνει δραστικά μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας.

Πηγή: <https://mundo.sputniknews.com/firmas/202003241090888941-el-coronavirus-esta-hundiendo-al-gobierno-bolsonaro/>

## Σημειώσεις

[1] Στο πρωτότυπο εμφανίζεται ο όρος “antipresidente”, με τον οποίο εννοείται ότι ο Μπολσονάρο συγκεντρώνει όλα τα αντίθετα χαρακτηριστικά από αυτά που θα έπρεπε να έχει ένας πρόεδρος. Μία ακριβής μετάφραση στα ελληνικά θα ήταν αντί – πρόεδρος.

[2] Τα cacerolazos είναι μια διαδεδομένη μορφή διαμαρτυρίας, κατά την οποία μια ομάδα ανθρώπων χτυπάει κατσαρόλες, τηγάνια και άλλα σκεύη με σκοπό να τραβήξει την προσοχή κάνοντας θόρυβο.

---

# Covid-19: Η Επόμενη Μέρα για τα Κινήματα

του Αντώνη Μπρούμα

Η επόμενη μέρα μετά το πέρασμα της πανδημίας θα βρει τις κοινωνίες αλλαγμένες, όχι όμως ριζικά διαφορετικές. Η πανδημία επιταχύνει κάποιες από τις ήδη υπάρχουσες κοινωνικές τάσεις, ενώ λειτουργεί περιοριστικά για άλλες. Σε αυτό το πλαίσιο, η πανδημία μετασχηματίζει και τα ριζοσπαστικά κοινωνικά κινήματα προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις.

## Η Τάση της Ψηφιοποίησης

Έχοντας συμπιέσει τον χωροχρόνο, η νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποίηση έχει ανορθώσει τις καπιταλιστικές αντιφάσεις σε υπερτοπικό και διακρατικό επίπεδο. Ήδη από το altermondialiste κίνημα, τα κινήματα υιοθέτησαν εργαλεία ηλεκτρονικών επικοινωνιών για την παγκοσμιοποίηση των

κοινωνικών αγώνων. Η επόμενη μέρα μετά την πανδημία θα φέρει την γενίκευση της απομακρυσμένης συνδιάσκεψης σε διαλεκτική σχέση με την πρόσωπο με πρόσωπο συνέλευση ως αναπόσπαστη μορφή του αγώνα. Ταυτόχρονα, οι υπερτοπικοί και διασυνοριακοί αγώνες θα επανέλθουν στο προσκήνιο με διηπειρωτικές κινητοποιήσεις και παγκόσμιες καμπάνιες, που ήδη διαδίδονται από τα σύγχρονα οικολογικά κινήματα σαν φωτιά.

Ωστόσο, σε συνθήκες καπιταλισμού της επιτήρησης, η εξέλιξη αυτή θα τονίσει την αδήριτη ανάγκη για κοινοτικές ψηφιακές υποδομές μεγάλης κλίμακας και θα ενισχύσει σχετικές προσπάθειες και πρωτοβουλίες, με προεξάρχουσα μορφή την ανοιχτή συνεταιριστικοποίηση των ψηφιακών υποδομών («open platform cooperativism»).

## **Η Τάση της Επικοινωνίας**

Η εξέλιξη της πανδημίας ανέδειξε με ανάγλυφο τρόπο το πως το κεφάλαιο εκτυλίσσει την ηγεμονία του δια των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Η κοινωνική απομάκρυνση οδήγησε σε μία έκρηξη της χρήσης του διαδικτύου από τον γενικό πληθυσμό. Στις συνθήκες αυτές, το κράτος χρησιμοποίησε τα ΜΜΕ για την άσκηση κοινωνικού ελέγχου σε πρωτοφανή κλίμακα με όρους βιοπολιτικής.

Οι αγώνες των προηγούμενων ετών μας κληροδότησαν, με λίγες φωτεινές εξαιρέσεις, μία γενική ένδεια ανεξάρτητων κοινοτικών μέσων ενημέρωσης, που λογοδοτούν μόνο στους χρήστες τους. Η βίαιη ωρίμανση των συνθηκών ήδη οδηγεί σε νέες προσπάθειες για την πληροφόρηση των πολιτών, από και με την κοινωνία. Για να απειλήσουν όμως την φιλελεύθερη βιοπολιτική ηγεμονία του κεφαλαίου με αντι-ηγεμονικούς όρους, τέτοιες προσπάθειες τελούν υπό τους ακόλουθους όρους ευδοκίμησης:

- Κοινοτικός χαρακτήρας, δηλαδή μεικτό σχήμα παραγωγής από εργαζόμενους και χρήστες.
- Συνεταιριστική μορφή, δηλαδή διαλεκτική σχέση με την αγορά και το χρήμα που να διασφαλίζει την βιωσιμότητα των εγχειρημάτων χωρίς την απορρόφηση του χαρακτήρα

τους.

- Απεύθυνση σε όλη την κοινωνία χωρίς παρελθοντολογικών νοήσεων, κνίτικης μορφής και, τελικά, κενές περιεχομένου ταυτοτικές αναφορές.
- Αντι-ηγεμονική κατεύθυνση μέσα από την αποδόμηση του φιλελευθερισμού και την πρόταξη ενός σύγχρονου και διεισδυτικού ριζοσπαστικού λόγου.

## **Η Τάση του Κοσμοτοπικισμού**

Η πανδημία ενισχύει την τάση μετάλλαξης της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, δημιουργώντας σοβαρά προσκόμματα στις διηπειρωτικές εφοδιαστικές αλυσίδες και στην ελεύθερη διασυνοριακή κυκλοφορία κεφαλαίου, προσώπων και υπηρεσιών. Όντας προεικόνιση των επερχόμενων και κατά πολύ σοβαρότερων κρίσεων από οικολογικά αίτια, η πανδημία λειτουργεί έτσι ως οδοδείκτης για τα έθνη-κράτη να μειώσουν την απόλυτη εξάρτησή τους από το παγκοσμιοποιημένο εμπόριο σε βασικά αγαθά. Η μεταλλαγμένη καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση της επόμενης μέρας δεν θα είναι μια επιστροφή στο αιματοβαμμένο παρελθόν του έθνους-κράτους, αυτό των δύο παγκοσμίων πολέμων και του ολοκαυτώματος. Θα είναι μια διαλεκτική ανάδυση σε ένα πλαίσιο ίσως ακόμη χειρότερο, όπου οι ολοκληρωτικές τάσεις θα θωρακίζονται θεσμικά σε διακρατικό επίπεδο υπό τη σιδερένια φτέρνα των προληπτικών πολέμων και των χειρουργικών εκκαθαρίσεων αντιφρονούντων με μεθόδους τεχνητής νοημοσύνης μέσω μη επανδρωμένων ρομπότ και αεροσκαφών.

Στις καταιγιστικές εξελίξεις, που θα φέρει η οικολογική κρίση, τα κινήματα θα αντιπαρατάξουν νέους θεσμούς, που θα στηρίζονται στην παγκόσμια συνεργασία και την τοπικοποιημένη παραγωγή. Η τάση αυτή εντός του κινήματος των κοινών, που ήδη έχει χαρακτηριστεί ως κοσμοτοπικισμός («cosmoglocalism»), εμφανίστηκε και μέσα στην πανδημία με την τρισδιάστατη εκτύπωση αναπνευστήρων και προστατευτικού ιατρικού υλικού ανά τον κόσμο με βάση σχέδια και πρότυπα κοινώς προσβάσιμα στο διαδίκτυο. Σε ένα περιβάλλον αποσύνθεσης των παλαιών θεσμών οι πρακτικές του κοσμοτοπικισμού θα επιλύουν ανάγκες ταχύτερα και

πιο αποτελεσματικά από τα κράτη και την εμπορευματική αγορά, με στήριξη στο μοίρασμα, την συνεργασία, την αλληλεγγύη και την κοινωνική διάνοια εξυψωμένη σε παγκόσμιο επίπεδο. Τέτοιες πρακτικές θα λειτουργούν παράλληλα και σε ένταση με τους εμπορευματικούς και κρατικούς θεσμούς, σταδιακά αποαποικιοποιώντας πτυχές της κοινής ζωής από τον έλεγχο του κεφαλαίου.

## **Τα Κινήματα ως Ιός**

Οποιαδήποτε κοινωνική επανάσταση αλλάζει σταδιακά την κοινωνική βάση μέσα από την γενικευμένη οριζόντια διάδοση νέων πρακτικών, που καλύπτουν κοινωνικές ανάγκες και έτσι αντικαθιστούν τις παλιές πρακτικές. Τέτοια διάδοση δεν λαμβάνει χώρα σε κενό αέρος αλλά συγκρουσιακά υπό την κυριαρχία των παλαιών κοινωνικών θεσμών / σχέσεων. Τα ριζοσπαστικά κινήματα και, ευρύτερα, οι κοινωνίες διαθέτουν πληθώρα οριζόντιων πρακτικών, που βρίσκονται έξω από την σφαίρα της εμπορευματικής αγοράς και αποτελούν ουσιαστικά τον βασικότερο πυλώνα για την αναπαραγωγή της κοινής ζωής. Οι πρακτικές αυτές παράγουν και κυκλοφορούν εναλλακτικές αξίες, που κατακλύζουν την καθημερινότητά μας σε πείσμα των αμβλυμένων κατανοήσεων της μαρξιστικής πολιτικής οικονομίας. Αυτές τις αξίες ξεκλειδώνουν και μετασχηματίζουν σε χρήμα τα ολιγοπώλια του δικτυοκρατικού καπιταλισμού, με αποτέλεσμα να έχουν αντικαταστήσει μέσα σε μια δεκαετία σχεδόν εξ ολοκλήρου τους μεγάλους παίκτες του βιομηχανικού κεφαλαίου στις πρώτες του S&P500.

Στην μετά-Covid εποχή οι πρακτικές των κινήματων και της κοινωνίας, που διαδίδονται ως ιός, θα ενταθούν για την κάλυψη των κενών της κοινωνικής αναπαραγωγής, που θα αφήσει πίσω της η οικονομική κρίση. Στόχος των κινήματων είναι να κερδίσουν άπαξ και δια παντός το νέο έδαφος, συγκροτώντας ανθεκτικούς στον χρόνο και στην αγορά θεσμούς κοινών. Σε αυτή την κατεύθυνση, οι οικικές πρακτικές των κινήματων πρέπει να συντονιστούν και να οργανωθούν με στόχο τον εκτατικό πολλαπλασιασμό από μυριάδες δράσεις συλλογικότητες χωρίς

διευθυντικό κέντρο που να τις κατευθύνει. Σε αυτού του νέου τύπου διάχυση στην κοινωνία οι παραδοσιακές πρακτικές του δρόμου και των αμφιθεάτρων θα πρέπει να σμίξουν διαλεκτικά με τον σχεδιασμό καλών πρακτικών, εργαλειοθηκών και πλατφορμών για τέτοιες πρακτικές. Ταυτόχρονα, τα κινήματα οφείλουν να αναζητήσουν τρόπους για την κυκλοφορία των βασισμένων στα κοινά αξιών στο εσωτερικό τους αλλά και στην πολιτική διεκδίκηση θεσμών, που θα μετασχηματίζουν το χρήμα / εμπόρευμα σε αξίες βασισμένες στα κοινά. Η πάλη για την αποκαθήλωση του χρήματος ως παγκοσμίου ισοδυνάμου της κοινωνικής αξίας στις κοινωνίες μας και η απαξίωση όλων των δικών μας πρακτικών, που δεν παράγουν χρήμα, είναι μια πάλη για την ανθεκτικότητα των κινηματικών δομών, μία πάλη εντέλει άκρως πολιτική, που πρέπει να δοθεί και σε θεσμικό επίπεδο για την παγίωση του εδάφους που κάθε φορά κερδίζεται από τις εκάστοτε άμπωτες των κινημάτων.

### **Η Νέα Μορφή Οργάνωσης**

Τέλος, η αποδρομή της πανδημίας θα ενισχύσει τις τάσεις για την επανεφεύρεση της πολιτικής οργάνωσης, όχι πια ως διευθυντικού κέντρου αλλά ως πολλαπλασιαστή των μετασχηματισμών υπέρ των υποτελών τάξεων. Χωρίς να απαξιώνει τις «παραδοσιακές» δομές, μία τέτοια πολιτική οργάνωση θα ανοίγει διαρκώς ομόκεντρους κύκλους, που θα διαχέουν τον ιό του μετασχηματισμού στα πεδία τους, δεν θα παραμένουν όμως στο επιμέρους αλλά θα διασταυρώνονται και θα χτίζουν στο γενικό πεδίο των κοινωνικών αγώνων. Η πολιτική οργάνωση νέου τύπου θα διατηρεί ως γενικό της στόχο την δυναδική εξουσία, δεν θα συσσωρεύει όμως την κοινωνική της δύναμη από το μητρώο μελών της αλλά από τις διάχυτες πρακτικές των κοινών, με τις οποίες θα διατηρεί πολιτικές σχέσεις ριζοσπαστικοποίησης. Το χτίσιμο του πολιτικού μετώπου της επόμενης μέρας μοιάζει να αργεί σε συνάρτηση με τον χρόνο του κεφαλαίου, θα είναι όμως πιο αρραγές από ποτέ, γιατί θα έχει στέρεη βάση και θα είναι βγαλμένο από την ίδια τη ζωή.

---

# COVID-19: Ας το πάρουμε από εκεί που το αφήσαμε

του Μηνά Μπλάνα

*Μέλλον και παρόν των «αόρατων» της κοινωνίας, η απαγόρευση κυκλοφορίας και οι ειδήμονες που απλώνουν χέρι στις ζωές μας και δεν έφυγαν ποτέ.*

Ο κορωνοϊός ήρθε στις ζωές μας σε μία ήδη τεταμένη περίοδο. Με ένα πολεμικό και ξενοφοβικό κλίμα να κυριαρχεί στο μεγαλύτερο μέρος της χώρας με την άμεση συμβολή των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και της ακροδεξιάς στροφής της παραδοσιακής Δεξιάς. Οι χειρισμοί, σ' αυτό το θέμα ωστόσο, σε γεωπολιτικό και κρατικό επίπεδο δεν κολακεύουν καμία κυβέρνηση που υποτίθεται πως όταν δεν ξυλοκοπεί κατοίκους των νησιών, τους «συμπονά» δίνοντας τους όλα τα εφόδια και την άνεση να σταθούν απέναντι σε γυμνά κορμιά, σε πρόσφυγες και μετανάστ(ρι)ες. Να εκτονώσουν την οργή τους, όχι στα κράτη που είναι υπαίτια για την κατάσταση αλλά στα θύματα αυτών των πολιτικών. Το μόνο που έχει καταφέρει είναι να προσπαθεί να ισορροπήσει, με επιτυχία θα μπορούσαμε να πούμε, ανάμεσα στην εθνικιστική-ξενοφοβική ρητορική που η ίδια αναπαράγει και τις επιλογές της σχετικά με την αποσυμφόρηση των νησιών.

Και αξίζει να αναφερθεί λίγο αναλυτικότερα η διαχείριση σε διεθνές επίπεδο. Το κράτος της Ελλάδας είναι αυτό που στηρίζει την περίφημη συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας που κρατάει πρόσφυγες/μετανάστ(ρι)ες δέσμιους στα νησιά (τι ειρωνεία που από την πρώτη στιγμή μόνο το αντιρατσιστικό κίνημα στάθηκε απέναντι σ' αυτό). Το κράτος της Τουρκίας εκμεταλλεύτηκε πλήρως αυτή τη συμφωνία και η Ελλάδα από την άλλη μεριά ως «σύνορο της ΕΕ» εσκεμμένα γυρίζει το ζήτημα στο εσωτερικό της

φτιάχνοντας σενάρια πολέμου με ένοπλες ομάδες πολιτών να περιφρουρούν τα σύνορα. Κατ' αυτόν τον τρόπο δίνει ακόμα περισσότερη ισχύ στον Ερντογάν ο οποίος εργαλειοποιεί τους/τις πρόσφυγες/μετανάστ(ρι)ες. Παράλληλα, η ίδια η κυβέρνηση της Ελλάδας που μιλάει για «λαθρομεταναστευτικό πρόβλημα» απέχει από οποιαδήποτε συνάντηση αφορά το προσφυγικό και την ίδια την επαναδιαπραγμάτευση της συμφωνίας. Εμμένει σε μία διαχείριση που το μόνο που τρέφει είναι περισσότερο ρατσισμό, εθνικισμό, χωρίς να φέρνει κανένα από αποτέλεσμα στην διαχείριση του ζητήματος παρά μόνο παραπάνω συμφόρηση των νησιών, θάνατο και οργή. Με ανθρώπινες ζωές στην μέση των διακρατικών παιχνιδιών της εξουσίας.

Από τότε έχει μεσολαβήσει το κοσμοϊστορικό γεγονός της πανδημίας. Η κυβέρνηση συνεχίζει στα ίδια ακριβώς πλαίσια την θανατοπολιτική της πάνω στα σώματα των «αόρατων» της κοινωνίας όπως άστεγοι, φυλακισμένοι/ες, ηλικιωμένοι σε γηροκομεία, πρόσφυγες/μετανάστ(ρι)ες, ΑμεΑ, τοξικοεξαρτημένοι και ψυχικά ασθενείς. Κάνει αστεία τα διαγγέλματα για αυτοπεριορισμό καθώς την ίδια στιγμή χιλιάδες άνθρωποι ζούνε σε άθλιες συνθήκες διαβίωσης με έναν αναγκαστικό συνωστισμό λόγω της χωροταξίας των δομών και χωρίς καν νερό για να πλύνουν τα χέρια τους. Όλα αυτά υπό την αιγίδα του ελληνικού κράτους που φαίνεται να ψάχνει ένα αποδιοπομπαίο τράγο για να συνεχίσει το ξενοφοβικό-πολεμικό σκηνικό του.

Η τακτική του περιορισμού των μετακινήσεων και του «Μένουμε Σπίτι» δεν επιβάλλεται επί ίσοις όροις πάνω στην κοινωνία. Τουλάχιστον όμως, πάρθηκε αρκετά νωρίς σε σχέση με την διάδοση του ιού, αποφεύγοντας έτσι αρκετά περισσότερα θύματα που θα βλέπαμε δεδομένης και της απαξίωσης που δέχονται ακόμα και τώρα τα δημόσια νοσοκομεία και δομές.

Και για όσους/ες έχουν αμφιβολίες, ας δούμε πως χρησιμοποιείται στην πραγματικότητα από την κυριαρχία το όλο αφήγημα του μη αυτοπεριορισμού και της «κοινής γριπούλας». Μία ματιά στην ειδησεογραφία, στα κρούσματα και στους θανάτους σχετικά με χώρες όπως η Αγγλία, οι ΗΠΑ και η Βραζιλία αρκεί

για να πείσει σχετικά με την φαιδρότητα και την αδίστακτη γλώσσα της εξουσίας πάνω σε χαμένες ανθρώπινες ζωές.

Με βάση αυτό, η ιδέα του περιορισμού στο σπίτι και στις λιγότερες μετακινήσεις λόγω της μεταδοτικότητας του ιού κρίνεται αναγκαία από μόνης της.

**Μία συνθήκη και αναγκαιότητα την οποία εκμεταλλεύτηκε πλήρως το κράτος, έτσι ώστε να απλώσει τα πλοκάμια του στην ιδιωτική σφαίρα της κοινωνίας και του κάθε πολίτη. Ο κρατικός μηχανισμός – ο υπέρτατος προστάτης και εγγυητής της ίδιας της ζωής. Έτσι, με όλη τη νομιμότητα που του δίνει η βαθιά πίστη της κοινωνίας σε αυτό (και όχι στις ίδιες τις δυνάμεις της) ως ρυθμιστή της τάξης και της καθημερινότητας, άδραξε την ευκαιρία για περαιτέρω έλεγχο, καταστολή και μία νέα κανονικότητα. Αυτή του συνεχόμενου φόβου, των διαταγμάτων, της επιτήρησης και της στρατιωτικής διαχείρισης οποιονδήποτε κρίσεων.**

### **Οι ειδικοί ως ρυθμιστές της κοινωνίας**

Στο παραπάνω μέτρο συμβάλουν και οι κάθε είδους ειδικοί επί της πανδημίας. Επιδημιολόγοι, λοιμοξιολόγοι, καθηγητές Ιατρικής και πάσης φύσεως σχετικός επιστήμονας. Απολύτως λογικό να κυριαρχούν στο δημόσιο βήμα αφού κρίνονται οι πλέον ειδικοί για την αντιμετώπιση του ιού. Όμως, ποιος είπε πως αποτελούν τις αψεγάδιαστες αυθεντίες που δεν συμβιβάζονται με κρατικά κι άλλα συμφέροντα; Ειδικά, όταν παρακολουθούμε συνεντεύξεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας με παρόμοια διακεκριμένους επιστήμονες να λένε κάπως διαφορετικά πράγματα από αυτά των εγχώριων.

*Πότε άραγε σταμάτησε να κυριεύεται και να καθορίζεται η ζωή από ειδικούς;*

Το πολιτικό σύστημα της αντιπροσώπευσης είναι δομημένο κατ' αυτόν τον τρόπο και δεν σταμάτησε και ούτε πρόκειται να σταματήσει να διαμορφώνει αυτές τις συνθήκες. Πολιτικοί και

πολίτες, ενασχόληση με τα «κοινά» και ανάθεση. Αυτοί είναι οι αποκλεισμοί που τράβηξε η κυριαρχία ανάμεσα στην εξουσία και στην κοινωνία. Η αποστασιοποίηση του μέσου ανθρώπου από αυτά που τον αφορούν με την πρόσληψη άλλων ατόμων για υλοποίηση τους μέσα από την αντιπροσώπευση στα κέντρα αποφάσεων. Διαρρηγνύοντας, έτσι, την σχέση της ίδιας της κοινωνίας -των ανησυχιών και των αναγκών της- με την απόφαση και τον καθορισμό της επίλυσης τους. Με λίγα λόγια, εδραιώθηκε ένα σύστημα όπου οι ίδιες οι κοινωνίες δεν έχουν κανέναν αποφασιστικό ρόλο για τα ίδια τα προβλήματα τους μεταφέροντας την απόφαση στους ειδικούς, στους πολιτικούς.

Εντός του ίδιου πλαισίου, την τελευταία δεκαετία η κοινωνία της Ελλάδας βίωσε την κρίση του δημοσιονομικού χρέους με σκληρότατα μέτρα λιτότητας και φτωχοποίησης της. Μέτρα τα οποία με την σειρά τους βασίστηκαν πλήρως στις αποφάσεις οικονομικών επιτελείων με διόλου ανιδιοτελή κίνητρα πάνω στην οικονομία. Η παράδοση σ' έναν στείρο οικονομισμό που κυριάρχησε στον δημόσιο λόγο όσο ποτέ πήρε την θέση του στο σύστημα εξουσίας και κυριαρχίας θέτοντας τις βάσεις για το μέλλον της κοινωνίας. Μα πάνω απ' όλα, η τύχη της αφέθηκε πλήρως σε όλες αυτές τις αποφάσεις μέσα από κλειστές πόρτες του ΔΝΤ, της ΕΕ, του ΕSM αφού ο λόγος τους λαμβάνονταν ως ιερές προφητείες από το ίδιο το κράτος.

**Οι ιδέες της άμεσης δημοκρατίας, του κοινοτισμού και της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας προσπαθούν διαταράξουν ακριβώς αυτά.** Δεν χρειάζονται ειδικοί για να μας πούνε πως θα ζήσουμε, εφόσον εμείς ξέρουμε καλύτερα πως να παράγουμε και να επιλύουμε τα προβλήματα του σπιτιού, της πολυκατοικίας, της κοινότητας. Η οικονομία να υποταχθεί στην κοινωνία και όχι το αντίθετο. Στηρίζονται στις απαραίτητες κοινωνικές σχέσεις και αξίες αμοιβαιότητας, αλληλοσεβασμού και αλληλοβοήθειας. Αυτές οι επιμορφωτικές διαδικασίες και συνειδητοποιήσεις διαμορφώνουν έναν ανθρωπότυπο με υψηλό αίσθημα ευθύνης απέναντι στην κοινωνία, αυτεξούσιο με πλήρη συνείδηση και γνώση της αυτονομίας του. Σε αντίθεση, με τον κρατισμό και τον

νεοφιλελευθερισμό που διαλύουν αυτή την κοινωνική διάσταση του ατόμου, απομονώνοντας το από τους γύρω του, καθιστώντας τον φαινομενικά ανίκανο για οποιαδήποτε απόφαση δεν αφορά τον μικρόκοσμο του.

Κι τώρα είναι η στιγμή αυτές οι αξίες και οι κατευθύνσεις της κοινωνικής αυτοοργάνωσης να παίξουν καθοριστικά τον ρόλο τους απέναντι στην οικονομική ύφεση που έρχεται. Μία κρίση που θα χρησιμοποιηθεί για να διατηρηθούν και να συνεχιστούν οι υφιστάμενες νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Με ιδιωτικοποιήσεις και δήθεν επενδύσεις χωρίς καν περιβαλλοντικές μελέτες κι άλλες παρόμοιες ρυθμίσεις διευκόλυνσης τους στον βωμό της διάσωσης για άλλη μια φορά της οικονομίας. Άλλωστε αποδεικνύεται πως τα δώρα σε εταιρείες και οι μπίζνες δεν μπήκαν ποτέ σε καραντίνα.

Ας το πάρουμε από εκεί που το αφήσαμε, λοιπόν. Όλα τα παραπάνω προβλέπουν ένα αρκετά δυσοίωνο μέλλον όσο και παρόν για τους "απόκληρους" αυτού του κόσμου. Δεν απέχει και πολύ ο καιρός που θα ξεπροβάλουν όλο και περισσότερες μισάνθρωπες-κανιβαλιστικές κραυγές από όλη την Ευρώπη. Με κοινωνικούς αυτοματισμούς να στοχεύουν όχι μόνο τον «ξένο» αλλά και αυτούς που έχουν τον ιό ως άμεσους εξολοθρευσίμους εχθρούς. Ας μην ξεχνάμε και πρόσφατα παραδείγματα όπως με τον HIV, όταν στο στόχαστρο τέθηκε τότε η κοινότητα των ομοφυλόφιλων. Αυτές είναι μόνο κάποιες από τις προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπίσει η κοινωνία μπροστά στην ακόμα μεγαλύτερη επέλαση του νεοφιλελευθερισμού ως τρόπου σκέψης (ατομικιστική νοοτροπία), ταξικής μετακύλισης οποιουδήποτε κόστους (εργασιακός μεσαίωνας) και της κρατικής επιβολής σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης ζωής.

Αυτή τη φορά ας τολμήσουμε. Να πάρουμε τις ζωές στα χέρια μας ως αυτόνομες οντότητες πέρα από το κράτος και την αγορά ή έστω ,αν ακούγεται μεγαλεπήβολο το τελευταίο, να μην αφήσουμε τουλάχιστον να γίνει η κοινωνία έρμαιο στα θανατηφόρα πλάνα τους. Μπροστά στο τέρας του κράτους και του καπιταλισμού να μην παίξουμε το παιχνίδι του και να απαντήσουμε με κοινωνική αυτοοργάνωση και αντιεξουσία.

---

# Λουίς Σεπούλβεδα – “Η στερεμένη όαση”

Επιμέλεια και Μετάφραση της Μαριλένας Ευσταθιάδη

*Κάθε μέρα που ξημερώνει σε αυτήν την αποπνικτική συνθήκη του εγκλεισμού, μετράμε νέες απώλειες. Σήμερα, λοιπόν, η μέρα ξημέρωσε χωρίς τον Λουίς Σεπούλβεδα, τον μοναδικό και πολυγραφότατο Χιλιανό συγγραφέα που μας ταξίδευε τόσα χρόνια με τα μυθιστορήματα και τα διηγήματά του. Από τη Χιλή μέχρι το Αμβούργο, από τη φυλή των Σουάρ του Εκουαδόρ ως την επανάσταση των Σαντινίστας στη Νικαράγουα, από την εξορία του σε όλες τις χώρες της Λατινικής Αμερικής μέχρι την τελική εγκατάστασή του στη Χιχόν της Ισπανίας, η ζωή του Σεπούλβεδα ήταν ένα διαρκές ταξίδι, όπως είναι και η λογοτεχνία του. Περιπλανήσεις σε λιμάνια και μπορντέλα, ιστορίες με φακίρηδες, συνομιλίες με φαντάσματα, ιστορίες έρωτα, πρωταγωνιστικοί ρόλοι σε σαλιγκάρια, γάτες, γλάρους, φάλαινες, ιστορίες στις οποίες πρωταγωνιστεί η φύση και ο άνθρωπος δεν έχει παρά τον ρόλο του καταστροφέα, κείμενα – καταγγελίες για το πραξικόπημα του Πινοτσέτ, ιστορίες από την εποχή που ανήκε στη φρουρά του Σαλβαδόρ Αλιέντε, παραμύθια για μικρούς και μεγάλους (από 8 έως 88 χρονών, όπως έγραφε και ο ίδιος), διαδρομές χιλιομέτρων με τρένα, καράβια, αυτοκίνητα, με τα πόδια κι όλα αυτά μέσα σε έναν συναρπαστικό και ασταμάτητο ρυθμό, που ταυτόχρονα αποπνέει τόση γαλήνη.*

Πληροφορίες για τη ζωή του Λουίς Σεπούλβεδα, τη συμμετοχή του στο Κομμουνιστικό και το Σοσιαλιστικό Κόμμα, τη φυλάκισή του

κατά τη δικτατορία του Πινοτσέτ, την εξορία του και τις περιπέτειές του σε όλη τη Λατινική Αμερική κι έπειτα στην Ευρώπη μπορεί εύκολα να βρει κανείς σε αμέτρητες πηγές. Αυτή τη μοναδική αίσθηση που σου αφήνουν οι διηγήσεις του, όμως, δεν μπορεί να μεταδοθεί από κανένα άρθρο και κανένα βιογραφικό σημείωμα. Δεν υπάρχει καλύτερη συντροφιά από τα διηγήματα του: “Αν δεν έχεις πού να κλάψεις”, “Το λυχνάρι του Αλαντίν” ή του “Παταγονία Εξπρές”, κανένας πιο τρυφερός τρόπος για να μάθουν μικροί και μεγάλοι να σέβονται και να αγαπούν το περιβάλλον από το να διαβάσουν την “Ιστορία του σαλιγκαριού που ανακάλυψε τη σημασία της βραδύτητας”, τον “Γέρο που διάβαζε ιστορίες αγάπης” ή την “Ιστορία του γάτου που έμαθε σε ένα γλάρο να πετάει”. Σε αυτό το σημείο οφείλουμε ένα μεγάλο “ευχαριστώ” στον Αχιλλέα Κυριακίδη, ο οποίος έχει μεταφράσει όλο το έργο του Χιλιανού συγγραφέα στα ελληνικά. Λέμε, λοιπόν, αντίο στο Λουίς Σεπούλβεδα παρακινώντας όλο τον κόσμο να ταξιδέψει και να ονειρευτεί διαβάζοντας το έργο του και παραθέτουμε το τελευταίο άρθρο που δημοσίευσε στη σελίδα “Le Monde Diplomatique” το Δεκέμβριο του 2019.

## **Η στερεωμένη όαση**

Λίγες εβδομάδες πριν από το κοινωνικό ξέσπασμα που συγκλονίζει τη Χιλή σε όλο το μήκος και το πλάτος της, και που, καθώς γράφονται αυτές οι γραμμές, μετράει είκοσι θανάτους, χιλιάδες τραυματίες, εκατοντάδες από αυτούς ακρωτηριασμένους, έχοντας χάσει το ένα μάτι τους, άγνωστο αριθμό κρατουμένων, πολύ σοβαρές αποδείξεις βασανιστηρίων, σεξουαλικών επιθέσεων και άλλων φρικαλεοτήτων διαπραγμένων από τους καραμπινιέρους και το στρατό, λίγο πριν από όλα αυτά, ο πρόεδρος της Χιλής Σεμπαστιάν Πινιέρα χαρακτήριζε τη χώρα ως μια «όαση» ειρήνης και ηρεμίας στη μέση μιας ηπείρου σε αναταραχή.

Αυτό που χαρακτήριζε τη Χιλιανή «Όαση», όμως, δεν ήταν η πληθωρική παρουσία φοινίκων και γλυκού νερού, αλλά μια φαινομενικά απαραβίαστη περίφραξη που την περίβαλλε. Οι

Χιλιανοί βρίσκονταν μέσα στην όαση, και τα κάγκελα γύρω τους ήταν ένα κράμα αποτελούμενο από νεοφιλελεύθερη οικονομία, απουσία πολιτικών δικαιωμάτων και καταστολή. Τα τρία συστατικά του πιο ευτελούς μετάλλου. Μέχρι το κοινωνικό ξέσπασμα, για τους οικονομολόγους και τους πολιτικούς που διέδιδαν το σύνθημα «λιγότερο κράτος και περισσότερη ελευθερία στην αγορά», ένα θαύμα είχε συμβεί στη Χιλή σχεδόν αυθόρμητα, και αυτό το θαύμα ήταν ορατό στις ενδείξεις οικονομικής ανάπτυξης που φανέρωνε η αψεγάδιαστη στατιστική, σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ή την Παγκόσμια Τράπεζα. Η Χιλή επιδείκνυε μια υγιή και συνεχώς αναπτυσσόμενη οικονομία. Όμως, αυτή η φαινομενική ευημερία δεν αφορούσε ολόκληρη τη χώρα, καθώς παρέλειπε ορισμένες λεπτομέρειες, απ' ό,τι φαίνεται υποκειμενικές, όπως το δικαίωμα στο δίκαιο μισθό, αξιοπρεπείς συντάξεις, ποιοτική δημόσια εκπαίδευση, ποιοτική δημόσια υγεία και, πάνω απ' όλα, το δικαίωμα οι πολίτες να αποφασίζουν για τη δική τους ανάπτυξη ως υποκείμενα, και όχι να είναι παθητικοί θεατές των μακροοικονομικών ψηφίων που εκθέτει η εξουσία.

Στις 11 Σεπτεμβρίου 1973, ένα πραξικόπημα έβαλε τέλος στη Χιλιανή Δημοκρατία, εγκαθιδρύθηκε μια βάνουση δικτατορία που διήρκεσε πάνω από δεκαέξι χρόνια και αυτό το πραξικόπημα δεν πραγματοποιήθηκε για να αποκαταστήσει την διαταραγμένη τάξη ή για να σώσει την πατρίδα από τον κομμουνισμό, αλλά για να επιβάλει ένα οικονομικό μοντέλο που επινοήθηκε από τους πρώτους νεοφιλελεύθερους γκουρού με επικεφαλής τον Μίλτον Φρίντμαν και τη σχολή του Σικάγο. Επρόκειτο για την επιβολή ενός νέου οικονομικού μοντέλου που με τη σειρά του θα δημιουργούσε ένα νέο κοινωνικό μοντέλο: τη σιωπηλή κοινωνία που θα αποδέχεται την επισφάλεια ως κανονικότητα, την απουσία δικαιωμάτων ως βασικό κανόνα και μια κοινωνική ειρήνη, της οποίας εχέγγυο θα είναι η καταστολή.

Η πολιτικο-στρατιωτική δικτατορία πέτυχε τους στόχους της και τους θέσπισε σε ένα Σύνταγμα που θέτει και ορίζει τη χώρα στη διάθεση του οικονομικού μοντέλου που επιβλήθηκε. Δεν υπάρχει

άλλο Σύνταγμα στη Λατινική Αμερική φτιαγμένο για να ευημερεί η μειοψηφία και που να υποτιμά την πλειοψηφία, όπως αυτό της Χιλής.

Με την «επαναφορά της δημοκρατίας» ή τη «χιλιανή μετάβαση στη δημοκρατία» από το 1990, οι κανόνες του παιχνιδιού δεν αλλάζουν, το Σύνταγμα της δικτατορίας με τα βίαια ρετουσάρεται χωρίς να αλλάζει η ουσία του και όλες οι κυβερνήσεις της κέντρο-αριστεράς και της δεξιάς φροντίζουν να διατηρηθεί το οικονομικό μοντέλο αναλλοίωτο, και η επισφάλεια αγγίζει όλο και μεγαλύτερους τομείς της κοινωνίας της Χιλής.

*“Εάν υπάρχουν δύο άτομα και δύο ψωμιά και το ένα άτομο τρώει και τα δύο ψωμιά και αφήνει το άλλο χωρίς φαγητό, η αναμφισβήτητη στατιστική θα πει ότι η κατανάλωση αντιστοιχεί σε μια φραντζόλα ανά άτομο.”*

Σε αυτή τη βάση παρουσιάζεται στον κόσμο το επιτυχημένο μοντέλο της Χιλής, το «θαύμα της Χιλής», το οποίο ούτε στη δικτατορία ούτε στη δημοκρατία έπαψε να στηρίζεται στην καταστολή και το φόβο.

Όταν η Χιλιανή κοινωνία ανακάλυψε ότι ένας από τους πλουσιότερους άντρες στον κόσμο, ο Julio Ponce Lerou, ο γαμπρός του Πινοσέτ και κληρονόμος με εντολή του δικτάτορα μιας οικονομικής αυτοκρατορίας κλεμμένης, πολύ απλά, από τους Χιλιανούς, είχε δωροδοκήσει με αδρά χρηματικά ποσά την πλειοψηφία των Γερουσιαστών, βουλευτών και υπουργών για να διασφαλίσουν την κοινοβουλευτική γραμμή που θα επέτρεπε τη συνέχιση των ιδιωτικοποιήσεων, η κρατική απάντηση ήταν μια απειλή πως θα έρθει το τέλος “του θαύματος της Χιλής” ή η σκληρή καταστολή των διαμαρτυριών.

Όταν, ως απάντηση στην ιδιωτικοποίηση του νερού – γιατί όλο το νερό στη Χιλή, από όλα τα ποτάμια, τις λίμνες, τους πάγους, ανήκει στους ιδιώτες – οι πολίτες ξέσπασαν σε διαμαρτυρίες, η μόνη αντίδραση του κράτους ήταν η σκληρή καταστολή.

Το ίδιο συνέβη όταν η κοινωνία βγήκε για να υπερασπιστεί τη φυσική κληρονομιά που απειλείται από τις διακρατικές εταιρείες ενέργειας που παράγουν ηλεκτρικό ρεύμα, όταν οι μαθητές γυμνασίου βγήκαν να απαιτήσουν μια ποιοτική δημόσια εκπαίδευση, απαλλαγμένη από το μονοπώλιο της αγοράς ή όταν η κοινωνία βγήκε για να απορρίψει τη συστηματική καταπίεση στο λαό Μαπούτσε. Η μόνη αντίδραση του κράτους ήταν η καταστολή και η διαρκής απειλή της διακινδύνευσης του οικονομικού θαύματος της Χιλής.

Η ειρήνη της Χιλιανής Όασης κατέρρευσε, όχι λόγω της αύξησης των τιμών του μετρό του Σαντιάγο, αλλά λόγω του συνόλου των αδικιών που διαπράχθηκαν στο όνομα των μακροοικονομικών στατιστικών, λόγω του θράσους των υπουργών που συμβουλεύουν να ξυπνάμε νωρίτερα για να κάνουμε οικονομία στα έξοδα της μετακίνησης, ή που, ενόψει της αύξησης της τιμής του ψωμιού, προτείνουν να αγοράζουμε λουλούδια επειδή δεν έχει αυξηθεί η τιμή τους ή που προτείνουν την οργάνωση τυχερών παιχνιδιών για τη συγκέντρωση χρημάτων και την επισκευή των σχολείων που πλημμυρίζουν τις βροχερές μέρες. Η ειρήνη της Χιλιανής Όασης κατέρρευσε γιατί δεν είναι δίκαιο να ολοκληρώνεις τις πανεπιστημιακές σπουδές και να σου μένουν χρέη για τα επόμενα δεκαπέντε ή είκοσι χρόνια. Η ειρήνη της Χιλιανής Όασης κατέρρευσε επειδή το συνταξιοδοτικό σύστημα, που βρίσκεται στα χέρια ιδιωτικών εταιρειών που διαχειρίζονται αυτά τα κεφάλαια, τα επενδύει στην κερδοσκοπική αγορά, διατηρεί τα οφέλη, αλλά χρεώνει τις απώλειες στους ιδιοκτήτες αυτών των κεφαλαίων και τελικά αποφασίζει τα μίζερα ποσά των συντάξεων σύμφωνα με έναν απεχθή υπολογισμό των ετών ζωής που απομένουν στους συνταξιούχους.

Η ειρήνη της Χιλιανής Όασης κατέρρευσε επειδή ο εργαζόμενος, ο εργάτης, ο μικρός επιχειρηματίας, όταν επιλέγει σε ποια ιδιωτική εταιρεία ΔΣΚ[1] θα εμπιστευτεί τη διαχείριση των μελλοντικών συντάξεων του, πρέπει να σκεφτεί "ότι μεγάλο μέρος της συνταξιοδότησής σου θα εξαρτηθεί από το πόσο καλά ήξερες να διαχειριστείς και κινήσεις τις αποταμιεύσεις σου στην αγορά

επενδύσεων”.

Η ειρήνη της Χιλιανής Όασης κατέρρευσε επειδή η μεγάλη πλειοψηφία άρχισε να λέει όχι στην επισφάλεια και ρίχτηκε στην μάχη της επανάκτησης των χαμένων δικαιωμάτων. Δεν υπάρχει πιο δίκαιη και δημοκρατική εξέγερση από αυτή που γίνεται αυτές τις μέρες στη Χιλή. Απαιτούν ένα νέο Σύνταγμα που θα εκπροσωπεί ολόκληρο το έθνος και την ποικιλομορφία του, απαιτούν την αποκατάσταση ζητημάτων τόσο ουσιαστικών όσο το νερό και η θάλασσα, επίσης ιδιωτικοποιημένα. Απαιτούν το δικαίωμα να είναι παρόντες και να είναι ενεργά υποκείμενα στην ανάπτυξη της χώρας.

Απαιτούν να είναι πολίτες και όχι υπήκοοι ενός αποτυχημένου οικονομικού μοντέλου λόγω της έλλειψης ανθρωπιάς που το διέπει και του παράλογου πείσματος των διαχειριστών του. Και δεν υπάρχει καταστολή, όσο σκληρή και εγκληματική κι αν είναι, ικανή να σταματήσει έναν κινητοποιημένο λαό.

## **Σημειώσεις**

Πηγή άρθρου:  
<http://www.lemondediplomatique.cl/el-oasis-seco.html>

[1] A.F.P (Administradora de Fondos de Pensiones): Διαχείριση Συνταξιοδοτικών Κεφαλαίων